

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВНЗ УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра богослов'я

КИЇВСЬКА ТРЬОХСВЯТИТЕЛЬСЬКА ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ

Магістерська робота

**КАНОНІЧНО-ДУШПАСТИРСЬКІ АСПЕКТИ ПРИГОТУВАННЯ ДО
ПОДРУЖЖЯ**

Студент 6-го курсу Андрій Коцько

Науковий керівник: о. Іван Дулиба

доктор канонічного права

Київ-Княжичі 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ДАЛЬШЕ ПРИГОТУВАННЯ ДО ЖИТТЯ В ПОДРУЖЖІ	9
1.1. Дальше приготування до подружжя у вибраних документах Церкви..	12
1.2. Дальше приготування до подружжя в партикулярних документах УГКЦ.....	17
РОЗДІЛ 2. БЛИЖЧЕ ПРИГОТУВАННЯ ДО ЖИТТЯ В ПОДРУЖЖІ	21
2.1. Ближче приготування до подружжя у вибраних документах Церкви..	22
2.2. Норми УГКЦ про ближче приготування до життя в подружжі.....	25
2.3. Ближче приготування до подружжя в школах України	28
2.3.1 Класи 1-4 (6-10 років).....	29
2.3.2. Класи 5-8 (11-14 років).....	30
2.3.3. Класи 9-11 (15-17 років).....	31
РОЗДІЛ 3. БЕЗПОСЕРЕДНЄ ПРИГОТУВАННЯ ДО ЖИТТЯ В ПОДРУЖЖІ .	33
3.1. Мета безпосереднього приготування до подружжя	34
3.2. Безпосереднє приготування до подружжя у вибраних документах Церкви	35
3.3. Безпосереднє приготування до подружжя в постановах УГКЦ	37
3.4. Душпастирська праця у безпосередньому приготуванні до подружжя	40
3.4.1. Мета та завдання парохіяльного священика у передподружній катехизації.....	46
3.4.2. Душпастирська опіка над християнським подружжям	47
3.5. Християнська сім'я – домашня Церква.....	49
3.6. Істотні ознаки християнського подружжя	51
3.6.1. Вірність подружжя	52
3.6.2. Нерозривність подружжя	53
3.6.3. Святість подружжя	56
ВИСНОВОК	61
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	65

ВСТУП

Сьогодні, як в церковному, так і в суспільному середовищах щораз актуальнішим стає питання сім'ї. Оскільки сім'я є не тільки «домашньою церквою» для кожного християнина, алей та фундаментом кожного народу чи суспільства.

Сімейне, подружнє життя – це не доля, яка випадає людині, а відповідальне завдання, яке людина береться виконати. Належне приготування до подружнього життя – це не підсумок здобутих теоретичних чи практичних знань, а постійна праця над собою. Тому дітям, молоді та нареченим необхідно надати компетентну допомогу в приготуванні до подружнього життя.

Лібералізація громадської думки з питань статевої, шлюбу та сім'ї, недостатньо якісна проінформованість молоді у цих питаннях, зростання проституції та сексуального насильства, зростання кількості венеричних захворювань, зростання числа правопорушень із сексуальним підґрунтям, неналежне ставлення батьків щодо статевого виховання своїх дітей вказують на актуальність даної теми.

Підготовка молоді до подружнього життя є актуальною ще й тому, що в останні десятиріччя відбувається процес зміщення соціальних ролей чоловіка і жінки. Цьому сприяли і емансипація жінок, які тривалий час борються за соціальну рівноправність з чоловіками, і стирання меж між чоловічими і жіночими професіями, також законодавче закріплення в конституції рівних прав жінки з чоловіком в економічній і політичній галузях, піднесення ролі й активності жінки в сім'ї.

Метою роботи є: розкрити важливість підготовки до подружнього життя на різних етапах життя людини, а особливо християнина, та вплив цієї підготовки на подружнє життя у різних його вимірах (релігійне, культурне, соціальне, тощо).

Завданням даного дослідження є: вказати на відповідальність батьків у справі виховання дітей, які мають дати фундамент у процесі приготування до подружжя; вказати на завдання освітніх закладів у процесі передподружнього приготування; вказати на завдання душпастирів у справі приготування до подружнього життя на християнських засадах; вказати на відповідальність самих наречених перед Богом і самими собою, щодо належного приготування до подружжя; окреслити методи і засоби, користуючись якими, всі ті категорії осіб можуть належно провести дану підготовку.

У написанні роботи буде використано аналітично-синтетичний метод, тобто проводитиметься аналіз джерел і літератури та синтез вчення, що стосується даної теми.

Межі даного дослідження є насамперед тематичні, тобто дослідження явища передподружньої підготовки у Католицькій Церкві, з окремим наголосом на стосунки Церква – держава щодо цієї проблематики.

Слід наголосити, що бібліографія до даної тематики є досить широкою, однак ми особливу увагу звертатимемо на документи учительського уряду Церкви. До документів, що будуть використані у даній праці, належать: *Документи II Ватиканського Собору*, що спричинилися до оновлення доктрин Церкви. Важливі положення знаходимо у Душпастирській Конституції про Церкву в сучасному світі *Gaudium et spes*, Декларації про християнське виховання *Gravissimum educationi*, Декреті про апостолят мирян *Apostolicam actuositatem*; енцикліці Папи Павла VI *Humanae Vitae*, у якій подається наука Церкви що до правильного продовження людського життя та йдеться про значення і вартість подружньої любові та відповідальне батьківство; послання Папи Івана Павла II до молоді всього світу *Parati semper* звертає увагу на те, як сьогодні засади християнської моралі стосовно шлюбу часто спотворюють; важливим документом для написання цієї праці є «*Приготування до тайни подружжя*» виданий Папською Радою у справах сім'ї. Головна доктринальна мотивація, яка пронизує цей документ, ґрунтується на переконанні про цінність подружжя, що має своє джерело у ділі творення і закорінена в людській природі;

важливим документом є «Хартія прав сім'ї» видана папською Радою у справах сім'ї а також *Кодекс Канонів Східних Церков*.

Щодо документів УГКЦ, що будуть використані у даній праці, то ними є: *Документи Патріаршого собору УГКЦ; Документи єпархіальних соборів УГКЦ; Рішення і постанови Синодів Єпископів УГКЦ*.

Окрім цього буде використано й іншу додаткову літературу, зокрема доповіді, що стосуються даної тематики.

Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновку, списку використаної літератури.

Етапи передподружнього приготування, про які далі піде мова, не визначені чітко, і їх не можна розрізняти на підставі віку тих осіб, для кого вони призначені. Проте з ними варто бути обізнаними, тому що вони виступають, як допоміжні дороговкази в роботі з певними групами населення. Етапи підготовки є такі: дальша, ближча та безпосередня.

У першому розділі вказано на важливість етапу дальшого приготування. Для цього опрацьовано документи Церкви, в яких йдеться про важливість виховання у ранньому віці, з перспективи приготування до подружжя. Вікова категорія на яку зосереджений даний етап підготовки – дошкільний вік, початкова школа. Така підготовка найперше відбувається у сім'ї, а також у школі та спеціальних закладах освітньо-виховного характеру. На цьому етапі дитині слід привити загальнолюдські цінності, сформувати її характер, навчити поважати оточуючих.

Другий розділ містить у собі пояснення ближчого приготування до подружжя, яке проходить у молодому віці, зокрема велика частина праці приділена шкільному вихованню. Тут також йдеться про те, що стосується пастирського проводу молоді, зокрема, турботу про інтегральний розвиток віруючого. Цей духовний провід повинен зміцнювати у молоді почуття приналежності до суспільства і, насамперед, до власної сім'ї, та скеровувати їхні

ідеали на сім'ю, яку вони в майбутньому створять. А також акцентується на важливості активної діяльності молоді у Церкві.

Третій розділ розкриває важливість безпосереднього приготування до Таїнства Подружжя і сімейного життя, та вказує на істотні ознаки християнського подружжя, а саме: вірність, нерозривність та святість. У контексті підготовки молоді до подружнього життя душпастирям слід приділити належну увагу надзвичайно важливому питанню вибору покликання та особливо приготуванню до подружжя. Церква доклала значних зусиль для того, щоб сприяти передподружньому приготуванню, та пропонує відповідні курси катехизації. Безпосереднє приготування є завершальним етапом у підготовці до подружжя, що має на меті допомогти нареченим краще та глибше пізнання один одного а також свідомо та добровільно пережити Чин Вінчання. На даному етапі приготування до подружжя основну роль відіграє вже душпастирська праця з нареченими. Зокрема, парохіяльний священик має провести передшлюбне слідство для встановлення дозволеності та запевнення правосильності укладення шлюбу. І на цьому праця душпастиря не повинна завершуватися, адже безпосереднє приготування служить сприятливою нагодою для подальшої опіки над новим християнським подружжям.

РОЗДІЛ 1.

ДАЛЬШЕ ПРИГОТУВАННЯ ДО ЖИТТЯ В ПОДРУЖЖІ

Відразу варто зрозуміти, що приготування до подружжя — це невинний, покроковий процес виховання особистості, що окреслений вченням Церкви у трьох важливих етапах. Приготування до подружнього життя має тривати на всій протяжності життя людини, до моменту одруження. І повинно принести свої плоди, адже Христос підносить Подружжя до гідності Таїнства, що робить його Божою установою. Про що висловлюється Папська Рада у справах сім'ї наступними словами:

для християн подружжя, яке бере свій початок від Бога Творця, — це справді покликання до особливого стану і життя в ласці. Реалізація цього покликання потребує відповідної спеціальної підготовки, особливої дороги віри і любові, й ще багато іншого, оскільки це покликання дається обом нареченим для добра Церкви і суспільства¹.

Етап дальшого приготування до Подружжя зосереджений на ранніх роках розвитку дитини. В апостольському повчанні *Familiaris Consortio* святіший Отець Іван Павло II каже, що це приготування «має на меті вести дітей до відкриття, що вони обдаровані складною і багатою психікою та власною особистістю, з її сильними й слабкими сторонами»². Виховання людини до подружнього життя починається вже від самого її народження і потребує доброго духовного формування для правдивого розуміння Подружжя.

Дитина, з моменту народження, виховується у сім'ї таким чином, бере за зразок поведінку своїх батьків а також цінності, що лежать в основі їхнього подружнього життя. А в теперішній час у процес сімейного виховання втручається і сучасний світ, зокрема його нехристиянські переконання, що

---

¹ Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI*. Цит. за: Папська Рада у справах сім'ї. *Приготування до тайни подружжя*, 9.

² Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI*. Цит. за: Іван Павло II. *Familiaris consortio*, 66.

дістаються до дитини через засоби масової інформації і зазвичай не проходить безслідно. Тому батьки мають мати під пильним наглядом те, що потрапляє до їхніх дітей.

Сім'я у житті дитини має посісти місце першої та найосновнішої школи виховання. Через сімейну педагогіку дитина отримує найперший досвід та знання. Саме у своїй сім'ї дитина робить перші життєві кроки, розвиває сторони своєї особистості. Такий шлях хоч і є спільним для кожної дитини, але в той же час індивідуальним та неповторним³. Тому батьки мають відповідальність за належне, християнське виховання своїх дітей. Про що чітко сказано, зокрема, в документах Другого Ватиканського Собору:

Оскільки батьки дали життя своїм дітям, вони мають вагомий обов'язок їх виховувати, тож слід їх визнати першими й головними вихователями. Цей обов'язок є настільки важливим, що коли цього батьківського виховання бракує, важко заповнити його чимось іншим. Отже, на батьках лежить завдання - створити в сім'ї таку атмосферу, оживлену любов'ю й пошаною до Бога і людей, яка сприяла б повноцінному особистому й суспільному вихованню дітей. Тому сім'я є першою школою суспільних чеснот, яких потребує кожна спільнота⁴.

Найбільш придатним середовищем для розвитку юної особи є сім'я, в якій батьки, давши життя своїм дітям, обдаровують їх любов'ю. І важливу тут роль відіграє взаємна любов між подружжям, тому що має колосальний вплив на дитину, її вчинки та розвиток. Відчуваючи себе любленими діти почувуються спокійно та безпечно.

Оскільки сім'я є базовим місцем у вихованні молодшої людини, то саме позитивний приклад батьків допомагає дитині розвиватися у вірному напрямку. Проте, тут варто звернути увагу, що лише цього замало. Тому Церква зі своєю спільнотою вірних стає на допомогу сім'ї, особливо допомагаючи сім'ї через парохіяльного священника, завданням якого є душпастирська праця зі всіма вірними.

---

³ Див. Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI*. Цит. за: Іван Павло II. *Gratissimam sane*, 2.

⁴ Див. II Ватиканський Собор. Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*. Львів 2014, 3.

Душпастирська діяльність на парохії впливає зі священничих обов'язків: навчати, як слуга Божого слова; освячувати, як служитель Святих Таїнств; керувати, як пастир Божого люду⁵. З цього зрозуміло, що кожен душпастир повинен якнайкраще застосовувати навчання, управління і освячення для добра вірних, починаючи від наймолодших членів парохії, щоб зростити добру спільноту.

Щоб така діяльність пароха увінчалася успіхом та приносила добрі плоди, з боку душпастиря мають бути докладені чималі зусилля у постійній праці з самопожертвою, які супроводжуються молитвою. Парохіяльний священник, опікуючися своїми вірними не має ставити певні вимоги тільки до них, але також і перед собою має поставити вимоги, серед яких найперша – бути люблячим батьком для вірних, але в цей же час не бути надто поблажливим, мати чіткість та конкретність, особливо, що стосується до навчання Церкви, зокрема передавання віри, також бути чуйним до потребуючих, добрим, приятним, щоб служити вірним з любов'ю.

Дуже важливим є задати дитині правильні погляди на життя через навчання Церкви. Тому із завдань пароха катехизація та наявність недільної школи при парохії є не менш важливими, як і служіння Божественної Літургії, адже там передається та поглиблюється віра. Тому душпастирі повинні користати з кожної можливості, а саме:

проповідь в часі богослужінь, інші форми євангелізації, особисті зустрічі, різноманітні форми залучення до християнської діяльності, щоби всіляко підкреслити і виділити ті аспекти, які посприяють підготовці молоді до можливого укладення шлюбу в майбутньому⁶.

Душпастирська Конституція *Gaudium et spes* каже наступне:

Дітей потрібно так виховувати, щоб згодом, у дозрілому віці, могли вони з повною свідомістю відповідальності піти за своїм покликанням, також і священним, та вибрати

---

⁵ Див. II Ватиканський Собор. Декрет про служіння і життя пресвітерів *Presbyterorum ordinis*. Львів 2014, 4–6.

⁶ Папська Рада у справах сім'ї. *Приготування до тайни подружжя*, 30.

собі такий життєвий стан, у якому, якщо одружаться, могли б закласти власну сім'ю, у пригожих собі моральних, соціальних і економічних обставинах⁷.

Укладення подружнього союзу поєднує двох подругів, чоловіка і жінку, на все життя, через що вважається найскладнішим зобов'язанням, до якого входить притаманне людині дозрівання⁸.

Дозрівання, зокрема у подружжі, – це постійний процес змін в характері особи, який закладається та формується в дитинстві. Здебільшого, через його тип та риси розпадаються подружжя⁹. Тому виховання дітей є важливою та відповідальною справою в житті людини.

Дитинство є дуже важливим у процесі формування особистості, в якому потрібно прищепити молодій людині загальнолюдські моральні цінності. В цьому періоді приготування формується характер, самоповага, самоконтроль, впорядковуються нахили а також виховується повага до осіб протилежної статі.

Дальше приготування до подружжя досягає своєї цілі у випадку, коли вихованець успішно засвоює подані йому основи, які є необхідними для адекватного розпізнавання ієрархії цінностей, щоб могли правильно розставити пріоритети серед усього, що запропонує суспільство¹⁰.

1.1. Дальше приготування до подружжя у вибраних документах Церкви

Допомога Церкви молодій сім'ї сьогодні, як і напевно завжди, є на поважному місці серед потреб вірних. Другий Ватиканський Собор в Душпастирській Конституції акцентує на цьому¹¹. Душпастир повинен брати активну, безпосередню участь у зростанні та плеканні моральних цінностей зокрема у юнацтва та дітей. Це є одним із непростих завдань священника у взаємній співпраці з самими дітьми та їхніми сім'ями.

---

⁷ II Ватиканський Собор. Душпастирська Конституція *Gaudium et spes*. Львів 2014, 52.

⁸ Див. Поспішил В. Д. *Східне Католицьке Церковне право згідно з Кодексом Канонів Східних Церков*, видання друге Львів 2006, 308; 333.

⁹ Див. Там само, 331.

¹⁰ Див. Папська Рада у справах сім'ї, *Приготування до тайни подружжя*, 26.

¹¹ Див. *Gaudium et spes*, 47.

Оскільки вже згадано Другий Ватиканський Собор, то й далі мова піде про його документи, тому що на ньому було присвячено багато уваги щодо виховання. Зокрема, Декларація «Про християнське виховання» в якій говориться, що батьків потрібно визнати найпершими і, що дуже важливо, головними вихователями своїх дітей, оскільки вони дали їм життя¹². Християнська сім'я є першою школою чеснот. Подружжя, яке пройшло належну духовну підготовку, має більше шансів та задатків, щоб виховати дитину так само підготовленою до цього Святого Таїнства¹³.

Важливим документом Другого Ватиканського Собору також є *Apostolicam actuositatem* («Декрет про апостолят мирян»). В ньому говориться, що подружжя є першим проповідником віри та вихователем для своїх дітей. Батьки своїм прикладом формують дітей до християнського життя, допомагають у виборі покликання, яке пізніше старанно плекають. Батьки мають за обов'язок показати прикладом свого життя нерозривність та святість подружнього зв'язку. Отже бачимо що подружжя закладає основи погляду дитини на світ та на саме подружжя, тому що спостерігаючи, як живуть, спілкуються, поводяться її батьки, напевно буде так само чинити. Тому Церква звертає особливу увагу на християнське виховання в сім'ї та збереження святості, любові та вірності в подружжі, щоб завжди і всюди свідчити Христа¹⁴.

Церква звертає увагу на те, що місію, отриману від Бога, «бути першою й життєво необхідною клітиною суспільства»¹⁵ у вихованні дітей, подружжя виконає тоді, коли «стане домашнім храмом Церкви у взаємній любові її членів та спільній молитві до Бога»¹⁶, тобто, коли кожен член сім'ї буде практикуючим християнином.

Gaudium et spes («Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі») є ще одним документом, який ставить акцент на вихованні дітей. «Шлюб

---

¹² Див. *Gravissimum educationis*, 3.

¹³ Див. *Familiaris consortio*, 66.

¹⁴ Див. II Ватиканський Собор. Декрет про апостолят мирян *Apostolicam actuositatem*. Львів 2014, 11.

¹⁵ Там само, 11.

¹⁶ Там само, 11.

і подружнн любов за своїм характером скеровані до народження і виховання дітей»¹⁷. Як вже було сказано, сім'я – це певного роду школа людяності. Дітей необхідно виховувати так, щоб у зрілому віці вони з чітким розумінням своєї відповідальності могли нести служіння відповідно до своїх покликань, зокрема у подружньому житті¹⁸.

Після II Ватиканського Собору чимось новим у сфері подружжя стала енцикліка Папи Павла VI *Humanae Vitae*. В розділі про відповідальне батьківство Папа Павло VI наголошує, що завданням подругів є визнати свої обов'язки перед Богом, самими собою, своєю сім'єю та суспільством, зі збереженням належного порядку добра та цінностей. Усвідомлення обов'язків дає подружжю чітке розуміння того, що воно не має права на свавільне поведження у передаванні життя¹⁹.

Папською радою у справах сім'ї, 22 жовтня 1983 року, була представлена «Хартія прав сім'ї», п'ята стаття якої говорить власне про виховання в сім'ї. Тут знову наголошується, що батьки, оскільки дали життя своїм дітям, мають первинне і невід'ємне право їх виховувати. З цього виходить, що весь початковий багаж знань та поглядів на різні сфери життя людини, включаючи подружжя, діти беруть у батьків. В даній статті є шість пунктів, в яких говоряться про права батьків, а саме:

1. Виховувати дітей «відповідно до своїх моральних і релігійних переконань, беручи до уваги культурні сімейні традиції, які сприяють благу і гідності дитини»²⁰.
2. Батьки в праві вибирати освітні заклади для своїх дітей.
3. Мають право бути певними, що їхніх дітей не змушують відвідувати уроки, не відповідні щодо їхніх моральних та релігійних переконань.

---

¹⁷ *Gaudium et spes*, 50.

¹⁸ Див. Там само, 52.

¹⁹ Див. Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI*. Цит. за: Павло VI. *Humanae vitae*, 10.

²⁰ Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI*. Цит. за: Папська Рада у справах сім'ї. *Хартія прав сім'ї*, 287.

4. Відбувається порушення прав батьків тоді, коли держава зобов'язує до освітньої системи, з якої повністю вилучено релігійне виховання.
5. Сім'я має право бути захищеною від негативного впливу зі сторони мас-медіа.
6. Право батьків виховувати дітей має заохочуватися різними формами співпраці з освітніми закладами та молодіжними організаціями²¹.

Тобто, усі, хто є керівниками освітньо-виховних закладів, повинні співдіяти у вихованні, але, також, завжди пам'ятати, що Бог встановив батьків першими та головними вихователями, а батьки, зі свого боку, мають встановлювати людяні, глибокі взаємини із вчителями і керівниками шкіл та організацій²².

Знову ж таки, як вже було сказано, першою і основною школою громадськості є родина. Тому і ставе виховання, що є надзвичайно важливим для повного розуміння цінності життя та гідності людської особи, належить до основного обов'язку та права батьків і повинно здійснюватися під їхнім пильним наглядом. Батькам має бути забезпечене право на виховання дітей відповідно до їхньої віри²³. Потреба сімейної катехизації, має особливе значення там, де антирелігійне законодавство вимагає припинити виховання у вірі, зокрема, в освітніх закладах. За таких умов домашня Церква залишається єдиним середовищем збереження і передавання віри, в якому діти і молодь повинні брати безпосередню участь, і в такій ситуації християнська сім'я потребує душпастирської допомоги²⁴.

Ще одним важливим документом Івана Павла II є «Лист до сімей», виданий з нагоди року сім'ї, у 1994 році. Він складається з двадцяти трьох частини, одна з яких відведена вихованню. Тут Папа ставить акцент на виховання яке є спільним «обдаруванням з боку обох батьків»²⁵. Батьки передають своїй новонародженій дитині зрілі людські якості, а дитина, в той же час, дарує батькам свіжість та новизну людськості, тобто батьки також отримують певне

---

²¹ Див. *Хартія прав сім'ї*, 287.

²² Див. *Familiaris consortio*, 40.

²³ Див. Там само, 37; 40.

²⁴ Див. Там само, 52.

²⁵ Іван Павло II. Апостольський лист до сімей *Gratissimam sane*. Рим 1994, 16.

виховання. У випадках коли дитина народжується з відхиленнями, у фізичних або психічних виявах, це взаємне обдарування також відбувається. Це, якщо сім'я з любов'ю приймає дитину, дає можливість розвитку особливої мужності, яка потрібна для особливого виховання²⁶.

Що стосується етапу дальшого приготування, то в листі йдеться, що приготування до майбутнього подружнього життя, насамперед, лежить на сім'ї. Але належно виховувати можуть тільки духовно зрілі сім'ї. І тому важливо підкреслити потребу особливої солідарності між сім'ями, яка втілюється у різних видах організацій, наприклад, як молитовні спільноти, асоціації християнських сімей. Завдяки таким організаціям сім'я отримує підтримку не тільки від окремих людей, але й від спільноти, заохочуючи їх до спільної молитви пошуку відповідей на окремі важливі життєві питання. Такі організації дають добре підкріплення сім'ям, особливо молодим, тому що батьки формують і навчають батьків, а діти, зі свого боку, – дітей²⁷.

Подружжя і християнська сім'я будують Церкву. Оскільки в сім'ї людська особа не тільки народжується та поступово, завдяки вихованню, впроваджується до людської спільноти, але також через відродження Хрещенням і виховання у вірі впроваджується в Божу сім'ю, що нею є Церква²⁸.

У контексті споживацтва, через неналежно сформовану свідомість та, відповідно, совість, з'являються ризики того, що жінка, для чоловіка, може стати звичайним об'єктом бажання, сім'я – установою, яка обмежує свободу її членів, а діти опиняються під ризиком стати перешкодою для батьків²⁹.

Зважаючи на добро подружжя Папською Радою у справах сім'ї було видано документ «Правда про людську статевість та її суть». Церква завжди ставила акцент, що саме батьки мають першість у вихованні своїх дітей. В документі йдеться про те, що сім'ї та родини присвячують недостатньо часу для виховання дітей. Середовище сім'ї – це природне і звичайне місце виховання

---

²⁶ Див. *Gratissimam sane*, 16.

²⁷ Див. Там само, 16.

²⁸ *Familiaris consortio*, 15.

²⁹ Див. *Gratissimam sane*, 13.

дітей та молоді де зміцнюється та практикується чесноти милосердя, стриманості, мужності та цнотливості³⁰.

Любов є вродженим покликанням кожної людини, оскільки кожен з нас створений на Божий образ. З цього випливає, що кожна особа має задатки і спроможна досягнути вищу любов, ніж просте пожадання, бажання задовольнити свої апетити та потяги. Людина покликана до любові із самопожертвою в ній. І саме цнотливість, як чеснота, по своїй суті не може існувати без здатності особи до очікування, жертвовності та самозречення³¹.

Отже, коли особа доростає до певного психофізичного розвитку, її виховання виходить за межі сім'ї. Тобто, дитина стає відкрита на вплив нового середовища, зокрема вчителів та однокласників. Такий вплив, звичайно, залишає як позитивні, так і негативні сліди. Часто підліток віддаляється від виховання отриманого у сім'ї, навіть з випадками контр-позиції що до своїх батьків. Та все ж, добрі засади, отримані в християнській сім'ї, здатні промовляти до совісті юної особи і, зрештою, правильний виховний процес повинен привести підлітка до самовиховання³².

1.2. Дальше приготування до подружжя в партикулярних документах УГКЦ

Наприкінці 2001 року на єпархіальному соборі Тернопільсько-Зборівської єпархії, під назвою «Церква і соціальні проблеми», який відбувся в селищі Велика Березовиця, була представлена доповідь «Сім'я», в якій йшлося про брак виховання дітей та проблеми сім'ї. Доповідачем, Любов'ю Бойко, сказано, що сучасна сім'я є деформована, діти переживають велику кризу, їхні батьки виїжджають за кордон, а вони живуть з дідусем та бабусею і при цьому

---

³⁰ Див. Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI*. Цит. за: Папська Рада у справах сім'ї, *Правда про людську статевість, Дороговкази для виховання в сім'ї*, 5.

³¹ Див. Папська Рада у справах сім'ї, *Правда про людську статевість*, 8.

³² Див. Там само, 16.

виховуються в штучному середовищі, тому що це інший світ який вже прожили дорослі люди. Ще одним середовищем, яке виховує дітей є телебачення, яке теж є штучним і не може дати правдивого виховання. Сьогодні є втрачений авторитет батьків, які дуже мало приділяють уваги дітям, мало з ними спілкуються, а діти, в свою чергу, більше часу проводять на вулиці, - отже дітей виховує вулиця³³.

Цей собор виніс конкретні пропозиції на розгляд Патріаршого собору. Стосовно сім'ї було подано 19 пропозицій. В основному це були пропозиції щодо створення різних товариств, організацій, фондів та співпраця з організаціями, як: Папська Рада душпастирства родини; міжнародними жіночими організаціями; організаціями з питань католицького виховання, тощо.

«Євангелізація і душпастирство у III тисячолітті» – таку назву мав собор Івано-Франківської Єпархії, який проходив 15-16 січня 2002 року в приміщенні Івано-Франківської Теологічної Академії. Тут було представлено 15 доповідей які стосувалися душпастирства та євангелізації. Отець Роман Карпів, говорив про катехизацію дітей в родині. У доповіді йдеться, що виховання має починатися з наймолодшого віку дитини, тобто тоді коли члени сім'ї допомагають одне одному зростати у вірі завдяки їхньому християнському свідченню, що відбувається в ритмі щоденного життя, яке прожите за наукою Євангелія. Коли правди, що торкаються проблеми віри і християнського життя обговорюються в середовищі сім'ї, проникнутому любов'ю і пошаною, це часто накладає на дітей відбиток, який залишається на все життя. Також батьки повинні навчати дітей упорядковувати своє внутрішнє життя за допомогою коротких іспитів совісті, плекання сумління. Аналіз своїх вчинків виробить у дітей потребу прислухатися до голосу совісті, тобто, до тієї внутрішньої мови душі, яка єднає нас із Богом. Сумління виховує також розуміння потреби Сповіді та Причастя, а також розуміння важливості інших святих Таїн³⁴. Отож бачимо, що плекання батьками у дітей християнських чеснот виховує в них сумління та

---

³³ Див. *Документи Єпархіальних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.)* Т. II. Львів 2004, 475.

³⁴ Див. *Документи Єпархіальних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.)* Т. I. Львів 2003, 304-305.

усвідомлення важливості та відповідальності християнського життя, яке веде до щасливого подружжя.

На соборі Коломийсько-Чернівецької єпархії «Душпастирство в світлі вимог нового часу», який проходив 24-25 грудня 2001 року. Отець Руслан Ваврик, у своїй доповіді «душпастирство і сучасна сім'я» розгорнув питання сім'ї та її потреби. Зокрема, про дальше приготування до подружжя говорить так:

Приготування дальше починається ще в дитинстві в мудрій родинній педагогіці де батьки повинні прищеплювати здорові людські вартості, формувати характер дитини; у підростанні дитини наголошується на духовному і катехитичному формуванні, яке показувало б подружжя, як волю і післанництво Боже, не виключаючи складання цілковитої жертви з себе для Бога у випадку прийняття стану неодруженого священства чи монашества³⁵.

Родинна проблематика також була широко розгорнута магістром психології Олександром Козанкевич, на соборі Стрийської єпархії, який відбувався з 17 по 20 лютого 2002 року, під назвою: «Церква і соціальні проблеми». У своїй доповіді пані Олександра відзначила, що природним і першим середовищем подружнього життя є дім. Місце проживання людини свідчить про її життя та цінності. По особливому дім впливає на дитину, тому що саме в родинному домі вона вперше пізнає світ, вчиться жити, набирається досвіду у стосунках між батьками та людьми. Дім є малою клітинкою в житті цілої парохії, а також мініатюрною «домашньою церквою». Тому він є важливим для сім'ї та цілої Церкви.

Важливим у вихованні дітей є не тільки родинне виховання, але й виховання у родинних спільнотах, створення яких є завданням душпастирів. Це впливає з вимог часу і усвідомлення того, що людина освячує себе у стосунках з іншими, а також, що сама Церква є спільнотою спільнот та родиною родин. Серед усіх спільнот першою і найважливішою є родина. Вчення Католицької Церкви – першою ціллю подружжя є творення спільноти любові, другою – народження і виховання дітей, а наступними – участь у розвитку суспільства,

---

³⁵ Див. *Документи Єпархіальних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.)* Т. I, 382.

житті Церкви та її місії. В релігійних спільнотах подружжя ділиться власним досвідом та здійснює свою місію. Такі спільноти позитивно впливають на поглиблення подружньої і сімейної духовності, будують правдиву приязнь між членами, навчають святості³⁶.

Для дитини сім'я, яка являється малою спільнотою, має стати первинною Церквою, з якої вона черпає основоположні знання. Родинний дім знайомить дитину з культурою свого народу, в ньому дитина вчиться своєї рідної мови, з нього приймає цінності, якими живе сім'я. В родинному домі дитина дізнається про свого Творця – Бога, вивчає з батьками перші молитви, беручи таким чином участь в житті Церкви. Батьки мають різними засобами сприяти тому, щоб допомагати своїй дитині в пізнанні Бога. Християнська сім'я має особливо усвідомлювати свою роль у початку релігійного життя їхньої дитини. Тому подружжя стає першими катехитами, вчителями віри у житті дитини, як з огляду на те, що є в безпосередній близькості до неї, так і тому, що мають пріоритет у довірі до себе. Саме з тих причин можна сказати, що батьки є найвагомішими вчителями серед інших.

Отож, християнське подружжя має бути свідомим важливості виховної праці та докладати зусиль у приготуванні себе до такого значущого служіння своєму потомству. І в цій ситуації християнська сім'я не полишена напризволяще, тому що Церква служить їй через своїх душпастирів³⁷.

Процес приготування до подружжя звичайно ж не закінчується віддаленою підготовкою. Дальше приготування до подружжя — це лише початкова стадія, яка переходить у ближче приготування до подружнього життя.

---

³⁶ Див. *Документи Єпархіальних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.)*, 402.

³⁷ Див. Патріарша катехитична комісія УГКЦ, Катехитично-педагогічний інститут УКУ. *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи (документи та матеріали)*. Львів 2005, 128.

РОЗДІЛ 2.

БЛИЖЧЕ ПРИГОТУВАННЯ ДО ЖИТТЯ В ПОДРУЖЖІ

Ближча підготовка зазвичай здійснюється в середній школі. І така потреба виникає у зв'язку з тим, що частина родин не здатні належно забезпечити подання цілей і завдань, які є метою даного етапу приготування.¹

Статистично, більшість пар розлучається, через що діти переживають чималий стрес. І така реальність ніяк не має стати прикладом для наслідування. Також досить поширеними є випадки, коли подружжя не розлучається та все ж не може бути позитивним зразком наслідування для власних дітей. Власне тому, через шкільну освіту, молоді потрібно надати знання про відповідальне батьківство, його цілі, завдання та сутність сімейного життя.²

Ближче приготування, має подати молодій особі основні відомості, які стосуються подружжя і родини, формуючи в неї, щодо цього, християнський погляд, що й дасть підставу до співпраці з ласкою Божою в святому Таїнстві Подружжя³.

Даний етап приготування передбачає обов'язкове введення в навчальний процес середньої школи принаймні таких наступних програм: «Сімейні цінності» або «Етика подружнього та сімейного життя», «Психологія стосунків між хлопцем і дівчиною».⁴

Метою цих програм є прищеплення традиційних сімейних цінностей та застереження молоді від вчинків, які в майбутньому матимуть негативні наслідки.⁵

---

¹ Див. Буковинський А. Й. та ін. *Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя*. Київ 2014, 5.

² Див. Там само, 5.

³ Див. Мудрий С. *Короткий Коментар Кодексу Канонів Східних Церков*. Івано-Франківська Теологічна Академія 2002, 380.

⁴ Див. Буковинський. *Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя*, 5.

⁵ Див. Там само, 5.

Отже, завданням ближчого приготування є:

1. заохочення молоді до серйозного вивчення питань подружніх стосунків та відповідального батьківства а також пов'язаних з ними основних медично-біологічних аспектів;
2. підготовка молодих осіб до усвідомлення особистої відповідальності за налагодження та розвиток стосунків між чоловіком та дружиною;
3. ознайомлення молодих людей з основами виховання дітей;
4. ознайомлення з базовими вміннями формування сімейного бюджету, навичками ведення домашнього господарства, розподілу сімейних ролей та відповідальностей⁶.

2.1. Ближче приготування до подружжя у вибраних документах Церкви

Gravissimum educationis - «Декларація про християнське виховання» - це один із документів Другого Ватиканського Собору, в якому наголошується на важливості виховання у християнському дусі. Церква покладає великі надії на молодь і тому зобов'язує своїх душпастирів щоб ті дбали про належне виховання молоді цілої Христової Церкви. Важливе місце у виховному процесі звичайно посідають батьки, тому що сім'я є першим середовищем соціальних чеснот, яких потребують у суспільстві. Також між усіма засобами виховання окреме значення має школа, яка силою свого призначення розвиває здатність до правильного мислення, вводить в культурну спадщину, набуту попередніми поколіннями, плекає почуття відповідальності, підготовлює до життя, породжує між учнями різного характеру приятельське спілкування, немов якийсь центр, у розвитку якого повинні брати участь спільно родини, вчителі, різнорідні культурні громадські, релігійні товариства та вся людська спільнота. Але присутність Церкви в шкільній справі проявляється зокрема в католицькій школі. Вона, не менше як інші школи має на меті культурні цілі та гуманне формування

---

⁶ Див. Буковинський. *Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя*, 5.

молоді. Але також їй властиво оживляти шкільне середовище євангельським духом любові та свободи; допомагати молоді, щоб із розвитком її власної особистості разом і поспіль зростала вона в нове створіння, яким стала через хрещення; провадити до спасительного благовістя так, щоб знання, які учні здобувають про світ, людину і життя, було осяяне вірою⁷.

Apostolicam actuositatem є ще одним документом II Ватиканського Собору, який говорить про виховання. В одному із пунктів цього декрету говориться, що молодь є великою силою в сучасному суспільстві. Їхні відносини до власної сім'ї дуже змінилися. І часто молоді люди виглядають невідповідними, коли опиняються в нових соціальних, економічних та подружніх обставинах. Тому дорослі повинні дбати про те щоб нав'язувати з молоддю дружню розмову, яка переборюючи різницю віку, дозволила б обом сторонам взаємно себе пізнати та обмінятися своїми власними багатствами особистого життєвого досвіду. Найперше власним прикладом, а при нагоді, розсудливою порадою. Скориставши з цього молодь зможе приймати участь у апостоляті, в широкому значенні цього слова, включаючи навчання інших про важливість та відповідальність подружжя⁸.

Зважаючи на притаманну молоді активність, що зокрема проявляється у євангелізації та відновленні суспільства, вона не може бути лише предметом пастирської опіки, а й сама стає на служіння Церкві⁹. Як результат, сучасна молодь розвиває різні волонтерські рухи, що зосереджені на найбільш потребуючі частини суспільства. Така діяльність спрямовує молодь та виховує в ній такі важливі чесноти, як відкритість, безкорисливість та солідарність¹⁰. Папа Франциск зазначає, що «груповий досвід виступає серйозним ресурсом, щоб поділитися вірою і допомогти навзаєм свідченням. Молоді особи можуть вести іншу молодь і жити справжнім апостолятом серед своїх друзів»¹¹.

⁷ Див. II Ватиканський Собор. Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis*. Львів 2014, 5.

⁸ Див. *Apostolicam actuositatem*, 12.

⁹ Див. Іван Павло II. Післясинодальне апостольське повчання *Christifideles laici*. Львів 2006, 46.

¹⁰ Див. Іван Павло II. Післясинодальне апостольське повчання *Pastores dabo vobis*. Рим 1992, 9.

¹¹ Франциск. Апостольське післясинодальне повчання *Christus vivit*. Лорето 2019, 219.

Про приготування до християнського подружжя говорить у своєму апостольському повчанні «Сімейна спільнота» Папа Іван Павло II. Святіший отець наголошує, що така підготовка є дуже потрібна щоб Святі Тайни приймати і ними жити з певною моральною і духовною готовністю. Релігійне виховання треба буде, у відповідний момент та згідно з різними конкретними вимогами, доповнити приготуванням до життя двох. Подружжя необхідно приставити, як міжособові взаємини чоловіка і дружини, які мають швидко розвиватися. Тоді це буде спонукати молодят до поглиблення статевих питань подругів і до відповідального батьківства із суттєвими медико-біологічними знаннями, які з цим в'яжуться, ознайомлюючи їх близько із правильною методикою виховання дітей сприяючи набуттю основних елементів ведення сімейного життя¹².

Папа Іван Павло II про таїнство подружжя у своєму посланні «До молоді всього світу» звертає увагу на те, як засади християнської моралі, стосовно подружжя, сьогодні є часто спотвореними, зокрема через нетрадиційні моделі співжиття, що подаються суспільству, як нові та прогресивні. Такі моделі несуть за собою надзвичайно негативні наслідки, зокрема для гідності людини руйнуючи її особистість, а найперше жінку, яка перетворюється на об'єкт і великий сенс подружньої любові замінюється на егоїстичне за своєю суттю задоволення, і навіть в тому випадку, коли це воно обопільне. Навіть діти, що є плодом цієї любові часто сприймаються, як «неприємний додаток». Такі моделі суспільства руйнують увесь комплекс спільної материнської і батьківської любові. Представивши такі негативні поняття що до подружжя, Папа звертається до молоді із закликом не боятися тієї справжньої любові, що вимагає певних зобов'язань¹³.

«Приготування до Тайни Подружжя» - це ще один важливий документ на тему даного дослідження. Розділ документу «*Етапи, або моменти підготовки*» містить в собі вчення про конкретні етапи приготування до подружжя. Зокрема тут йдеться про етап ближчого приготування. І, як вчить вже Папська Рада у

---

¹² Див. *Familiaris consortio*, 66.

¹³ Див. Івана Павла II. Енцикліка *Parati semper*. Львів 2001, 261.

справах сім'ї, цьому приготуванню відведено місце в часі після заручин. Проте цей етап відрізняється від безпосереднього, та полягає у спільному практикуванні й поглибленні віри нареченими і їхніми батьками. Також нареченим дається нагода переглянути свої вміння і готовність до спілкування та ведення дружніх стосунків, що є дуже важливим у часі після заручин. Це важливий етап, що може вказати на проблеми та перешкоди для справжнього християнського життя подружжя в майбутньому¹⁴.

Оскільки цей етап приготування зазвичай охоплює молодь, то включає її введення в життя Церкви, провід та зростання. Але молодь в душпастирському провіді не можна відокремлювати від сім'ї. Адже таке душпастирство має на меті зміцнити зв'язок молодої особи з її сім'єю та суспільством, а також віднайти та випрацювати ідеали, якими в перспективі буде жити нова сім'я¹⁵.

Ближче приготування має дати молоді, через діалог зі священниками та катехитами, основи знань з богослов'я, педагогіки, права, психології та медицини, що до подружжя. Тут вартує ознайомити молодь і з методами природнього планування сім'ї. Важливо привити усвідомлення цінності життя¹⁶.

Період ближчого приготування має дати молоді розуміння сенсу подружжя та усвідомлення його істотних прикмет: вірності, нерозривності й святості¹⁷.

2.2. Норми УГКЦ про ближче приготування до життя в подружжі

Значний внесок у навчання Церкви, що до виховання молоді був зроблений на Патріаршому соборі 1996 року. Комісія у справах молоді закликає до створення на церковному рівні структур, благословенних та керованих Церквою, які б забезпечували участь молоді в житті Церкви. Таке рішення було прийняте, через велику кількість збочень та моральних дилем, що існують у сьогоdnішньому

---

¹⁴ Див. *Приготування до тайни подружжя*, 32.

¹⁵ Див. Там само, 33.

¹⁶ Див. Там само, 35, 49.

¹⁷ Див. Там само, 45.

світі. Молодь хоче знати позицію Церкви, щодо цих питань. Вона хоче бачити Церкву, у перспективі якої життя і розвиток, вона хоче бути членом Церкви, яка має минуле, але найважливіше буде мати майбутнє, - Церкви, яка має здібне, активне провідництво, яке серйозно ставиться до місії поширювати Царство Боже в цьому світі¹⁸.

Синод Єпископів УГКЦ, що відбувся у Крехові-Львові, з 14 по 20 вересня 1997 року, постановив: «У кожній єпархії створити, згідно з ККСЦ, к. 783, Комісію з питань подружжя і сім'ї. Доручити цій комісії створити, в першу чергу, програму підготовки мирян до святої Тайни Подружжя та узгодити її з єпископом-ординарієм»¹⁹.

На Соборі Івано-Франківської єпархії, який проходив у 2002 році, о. Віталій Дем'янець, у своїй доповіді наголосив на створення парохіяльних молодіжних товариств, організацій та гуртків. Євангелізація в них повинна бути скерована не тільки до окремих осіб, але вони мають за ціль формувати спільноту Церкви для реалізації основного – провадження людей до Божого Царства. Праця з молоддю намагається перетворити віру підлітків у зрілу віру дорослих. Цей шлях звичайно проходить через цілу низку сумнівів і випробувань. Така праця повинна глибоко проникати в парафіяльну спільноту та охоплювати і ту молодь, яка ще вчиться в школі, і ту молодь, яка вже вчиться у вищих навчальних закладах, і ту, яка готується вступити в подружній стан. Кожен повинен знати своє місце у великій спільноті, якою є парохія²⁰.

Безпосередньо про приготування до подружжя мав доповідь о. Володимир Духович. Він зазначив, що Тайна Подружжя має велике значення для всієї християнської спільноти, а найперше для самих молодят. Їхнє рішення одружитися настільки важливе, що не може бути наслідком імпровізації чи поспішного вибору²¹.

---

¹⁸ Див. *Документи Патріаршого Собору УГКЦ, (перша сесія)*. Львів 2002, 310.

¹⁹ Див. *Рішення і постанови Синодів Єпископів УГКЦ 1989-1997 років*. Львів 1998, 47.

²⁰ Див. *Документи Єпархіяльних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.)*, Т. I, 381.

²¹ *Документи Єпархіяльних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.)*, Т. II, 307.

Сьогодні ми із занепокоєнням можемо спостерігати поширення «культури» чи ментальності, яка з недовірою ставиться до інституту сім'ї, заперечує подружжя, як цінність для дітей і суспільства. В такому середовищі остаточно втрачається значення Бога, губиться глибокий сенс подружньої любові, нівелюється сенс родини. Ці процеси підживлюються засобами масової інформації, які все те, що негативне, подають у вигляді цінностей. Тому в наш час, по-своєму особливо, потрібне приготування молоді до подружнього життя. Воно є пастирською необхідністю — передусім для добра наречених, а також для добра суспільства²².

Отець Роман Іванців на соборі Львівської Архиепархії говорив про проблему розлучень. В одному із розділів зауважив, що майбутнє людини, її сім'ї залежить від того, наскільки молоді люди дозріли до подружжя, як вони себе підготовляли і виховували для цього, як вони ставляться до старших, яке у них релігійне виховання, чи вони ходять до Церкви, моляться, чи здатні прощати іншим. Сам шлюб не міняє людину, але накладає на неї нові зобов'язання. Перед шлюбом вони були хлопець і дівчина, а після — стали чоловік та дружина. Вони залишилися Андрієм та Яриною, але змінилося їхнє життя, бо тепер їх двоє, вони – спільнота з двох осіб, а пізніше в них народяться діти, появляються нові вимоги, нові зобов'язання перед ними, перед їхньою сім'єю²³.

Важливим обов'язком душпастирів у процесі виховання молоді є використання всіх нагод у цьому питанні, а саме: проповідь в часі богослужінь, інші форми євангелізації, особисті зустрічі, різноманітні нагоди залучення до християнської діяльності – щоб всіляко підкреслити і виділити ті аспекти, які сприяють підготовці молоді до можливого укладання шлюбу в майбутньому. Потрібно віднайти шляхи і способи постійного формування молодого покоління в дошлюбному віці, формування, яке йде в контексті подальшого впровадження у християнську віру. Обмін досвідом, з огляду на це, принесе свою користь.

---

²² Див. *Документи Єпархіальних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.)*, Т. I, 307.

²³ Див. *Документи Єпархіальних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.)*, Т. I, 508.

Об'єднання сімей у парафіяльних громадах у формі різних інституцій, товариств і різноманітних асоціацій повинні допомогти у створенні відповідної атмосфери в суспільстві, в якому відповідальна любов займе належне місце.

Молоді родини потребують допомоги в їхніх труднощах — позародинному вихованні дітей. У цьому повинні прийти на допомогу в першу чергу Церква, організації, створивши відповідні виховні осередки. Спільними зусиллями християнська сім'я може стати тим справжнім світлом життя, яке променітиме на потрібні їй основи: науку, працю, віру²⁴.

Отже, етап ближчого приготування до подружнього життя пропонує молоді поглиблення знань або знайомство з тими основними аспектами богослов'я, педагогіки, права, психології та медицини, що мають відношення до сім'ї та подружжя.

2.3. Ближче приготування до подружжя в школах України

Школа покликана забезпечити всі ланки навчального процесу змістом, який допомагав би педагогам виховувати дітей та молодь, плекаючи чесні і сильні характери, формуючи такі чесноти як працьовитість, самопожертву, пошану до старших і немічних, любов до Бога та до Церкви. Таке виховання також формує молодь до подружжя, тому що саме в школі людина дізнається про основи світу в молодших класах, про природу та особливості організму людини в старших класах, в рамках курсу біології. А також у школах, де подається християнська етика, формується духовність дитини, яка зміцнює фундамент майбутнього християнського подружжя.

Школа, як і Церква та родина, стає одним із середовищ, де відбувається евангелізація молоді²⁵. «Вона є привілейованим місцем розвитку особи, і тому християнська спільнота завжди була уважною до неї, як формуючи викладачів та адміністрацію, так і створюючи свої школи різного типу й рівня»²⁶.

---

²⁴ Див. *Католицький щорічник 1999*. Київ 2002, 218.

²⁵ Див. Павел VI. Апостольское обращение *Evangelii nuntiandi*. Рим 1975, 44.

²⁶ *Christus vivit*, 221.

2.3.1 Класи 1-4 (6-10 років)

Початок навчання в цей період у школі є примітивним та елементарним. Адже на момент, коли дитина йде до школи, у неї більше розвинена права півкуля головного мозку, яка відповідає за емоції, творчість, орієнтування у просторі. Дітей вчать читати, писати, дають основи їх знань, визначають нахили. Відповідно навчання учнів молодших класів має відбуватися природнім для них правопівкульним методом – через творчість, наочність, сенсорні відчуття²⁷.

Діти, можна сказати, вперше зустрічаються з такими, як вони самі. Середовище, в якому опиняється дитина у школі, – це світ, не відомих їй досі стосунків з однокласниками та вчителями. Для першокласника вчитель – головний авторитет. Дитина намагається отримати його увагу і похвалу. Вже в цей період в них виникає симпатія або антипатія одне до одного. Діти починають дружити, або навіть особливо прив'язуються одне до одного²⁸.

Велике значення має те, який рівень та загальна атмосфера навчального закладу, тому що дивлячись на старшокласників, на вчителів та на те, як вони поведуться формується характер дитини а також модель її поведінки у певних ситуаціях.

Навчальна програма християнської етики 1-4 класів дає дітям до пізнання, що людина – це найдосконаліше Боже створіння. Та, що лише в любові стаємо людьми, дітьми Божими²⁹. Тобто дитина пізнає добро і зло, починає усвідомлювати, що дії, вчинки оцінюються відповідно до правил, незалежно від того, є чи немає поруч дорослих. Діти починають усвідомлювати різницю між статями і тут помітно, як відрізняється поведінка хлопчиків від поведінки дівчат. Оскільки цей вік є до певної міри перехідним, одна і та сама дитина може

---

²⁷ Див. *Початкова школа (учні 1, 2, 3, 4 класів)* // lt.multycourse.com.ua (27.05.2020)

²⁸ Див. Там само.

²⁹ Див. Управління освіти Львівської обласної державної адміністрації. *Християнська етика* (методичний посібник, 1-11 класи). Львів 1997, 28.

відзначатися, як зрілими, так і дитячими, неусвідомленими вчинками. Програма цих класів спирається на власний досвід дитини³⁰.

2.3.2. Класи 5-8 (11-14 років)

Даний етап етапі розвитку відзначається тим, що дитина починає шукати та знаходить для себе образи наслідування в інших людях. Підсвідомо вона намагається копіювати поведінку знаменитостей – своїх сучасників чи осіб з далекого минулого, прагнучи набути певних їхніх якостей. Вона все ще залишається дитиною, але вже перебуває на шляху до дорослого життя; відчуває потребу бути самим собою, але водночас пристосовується до стилю і поведінки однокласників. У цей період є надзвичайно важливим виробити базове ставлення до життя, Бога та людей. Усвідомлення того, що Бог – люблячий Батько, Творець, що він створив і продовжує наново створювати всіх нас, є найнеобхіднішою умовою зростання віри учнів цього віку.

Це час в якому більшість хлопців та дівчат починають дозрівати статево. Статеве дозрівання досить часто викликає безліч нових незручностей. І усвідомлення дитиною цього фізичного розвитку може підштовхувати декого з них статеві експерименти. Дитина цього віку є емоційно хиткою і потребує вираження власного «я» та доведення власної вартості, того, що вона щось може. Тому тут потрібно навчити дитину, що до людської статевої, що це Божий дар, скерований для подружжя. Христос пропонує нам Його приклад любові, для застосування у будь-яких стосунках. Він також перетворює подружжя, як найвище сповнення наших статевих відносин на Святе Таїнство, наголошуючи цим на його важливості та гідності. Подружжя, будучи на рівні земних, людських відносин у вінчанні преображається на відносини у Господі³¹.

---

³⁰ Див. Комісія у справах катехизації при патріаршій курії УГКЦ, *Обіцянка. Посібник для катехитів*, 4-ий клас. Серія «З нами Бог». Львів 2001, 6.

³¹ Див. Комісія у справах катехизації при патріаршій курії УГКЦ, *Преображення. Посібник для катехитів*, 7-ий клас. Серія З нами Бог Львів 2005, 7.

2.3.3. Класи 9-11 (15-17 років)

Сучасна сім'я зазнає швидких та значних змін в культурі. Серед таких непростих обставинах велика кількість свідомих сімей робить усе можливе, щоб вберегти в собі ті цінності, які являють собою тверду основу інституту сім'ї. Проте, є й інший тип сімей, які навпаки, засумнівавшись, по суті, втратили розуміння істини християнського подружжя та сімейного життя. Але Церква, розуміючи таку проблему бажає стати на допомогу християнському подружжю у пізнанні Божого задум стосовно нього³². В старших класах, коли молода особа стає більш зрілою, пізнання цього є більш конкретне.

Церква, в межах вивчення предмету християнської етики в старших класах, подає молодій особі знання про те, що людська стать покликана виражати різні цінності, яким відповідають своєрідні моральні вимоги. Любов, зокрема подружжя, та народження дітей надають вагомому значення та цінності людській статевої. Дар статевої був би обманом по своїй природі, якщо би він не був плодом та знаком цілісної самовідданості особи. Така цілісна самовідданість іншій особі вирівнює задоволення власного бажання і дарування нею того, що вона дає. Така єдність подружжя можлива лише за умови, що обоє свідомі гідності особи а також усвідомлюють значення подружнього союзу³³.

У цьому віці важливо також знати про чистоту, як упорядкованість статевого життя. Це здатність панувати над статевим потягом. Молодій особі повинні наголошувати, що передподружжя чистота виражається в цілковитій статевої стриманості. Кожна особа повинна виховувати в собі чистоту до якої покликаний і, яка є обов'язком кожного християнина. Вона надає гармонійності людському розвитку, допомагає людині, підтримує її вже випробуваною силою, формує дух жертвенності, вчить поважати себе та іншу людину, більше розвиває в людині людськість, робить її відкритою для любові і для Бога³⁴. Це все

---

³² Див. Козовик І. *Християнська етика (для старших класів)*. Івано-Франківськ, 2003, 53.

³³ Див. Там само, 155.

³⁴ Див. Там само, 159.

відноситься до передподружньої чистоти. Але і в подружжі повинне бути місце чистоті. Подружня чистота виявляється в такому статевому житті, яке є віддзеркаленням подружньої любові, взаємоповаги та відповідності законам людської природи.

Молодій людині цього віку важливо також знати про відповідальне батьківство, яке вимагає пізнання і належної уваги до біологічних процесів, які відбуваються в тілі людини, вимагає також опанування розумом і волею вроджених потягів та пристрастей, тобто подруги мають брати під увагу фізичні, економічні, психологічні і суспільні обставини. І тільки зваживши на всі ці чинники приймати рішення, щодо зачаття і народжених дітей та можливості чи неможливості їх виховання в широкому значенні цього слова³⁵. Молоді люди цього віку повинні розуміти, що життя вони отримали через батьків, як дар Божий.

---

³⁵ Див. Козовик. *Християнська етика (для старших класів)*, 163.

РОЗДІЛ 3.

БЕЗПОСЕРЕДНЄ ПРИГОТУВАННЯ ДО ЖИТТЯ В ПОДРУЖЖІ

Приготування безпосереднє перед шлюбом проводиться з нареченими, які виявляють свій вільний намір побратися перед парохом місця, принаймні три місяці перед шлюбом, щоб так уможливити передподружнє підготування до укладання шлюбу, провести душпастирську розмову, написати передшлюбний протокол та полагодити інші необхідні передшлюбні процедури. Якщо наречені не відбули підготовчого курсу катехизації, парохом їх спрямовується на скорочений курс такої катехизації¹.

У Львові та Києві, з 2002 та 2006 років відповідно, курси безпосередньої підготовки відбуваються за чітко окресленою програмою. Даний курс має вестися групою фахівців, а саме: відповідальний за проведення, ким може бути духовна особа, соціолог тощо; юрист; лікар або спеціаліст з медичною освітою; психолог².

Курс відкриває нареченим наступні можливості:

- краще пізнати один одного;
- обговорити й обміркувати основні теми, які стосуються природи, сутності подружжя та сімейного життя;
- ознайомитися й усвідомити роль сім'ї у життєдіяльності держави;
- осмислити значення духовності в житті людини та подружжя;
- без спіху прийняти остаточне рішення щодо укладання шлюбу та створення сім'ї³.

Глобальною метою даного курсу є врівноваження суспільно-політичного життя а також зменшення рівня сімейного насильства та жорстокості в суспільстві. Дана передподружня підготовка скерована на усвідомлення фундаментальних сімейних цінностей⁴.

¹ Див. Мудрий. *Короткий Коментар Кодексу Канонів Східних Церков*, 380.

² Див. Буковинський. *Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя*, 5.

³ Там само, 5.

⁴ Див. Там само, 5.

3.1. Мета безпосереднього приготування до подружжя

Для осіб, хто відповідально пройшов попередні два етапи приготування і розпізнав своє покликання до подружнього життя, настає етап безпосередньої підготовки, метою якого є:

- а) синтез засвоєної програми, особливо доктринального, морального і духовного її змісту, щоби в той спосіб поповнити можливу недостачу початкового виховання;
- б) нагода пережити зустріч із Богом у молитві під час реколекційних зустрічей і відповідних духовних вправ для наречених, які допоможуть відкрити глибину і красу духовного життя;
- в) організація належної літургійної підготовки, яка передбачала б активну участь тих, хто укладає шлюб;
- г) акцент на розмовах з парохом, передбачених канонічним правом, як нагоді для наречених себе взаємно краще пізнати⁵.

На даному етапі приготування наречені мають поглибити знання, про сімейне життя. Краще пізнати один одного, ознайомитися з періодами подружнього життя, можливими побутовими проблемами, конфліктами та їх розв'язанням, розвитком любові, сексуальністю, плануванням зачаття дітей, їх народження та виховання. Навчитись основ відповідального батьківства. Зокрема, навчитись вести спільотно-літургійне життя у читанні Святого Письма, молитві та участі у літургійному житті Церкви⁶. Важливо запропонувати нареченим у цій підготовці ознайомитися з обрядом тайни подружжя.

На цьому етапі наречені готуються до подружжя духовно через особисту молитву, святі тайни Покаяння та Євхаристії. Це дає можливість подругам з любов'ю та чистою совістю розпочати нове життя у подружжі.

Ця катехиза є третім і завершальним етапом у приготуванні до подружжя. Що має на меті допомогти нареченим свідомо та добровільно пережити Чин

---

⁵ *Приготування до тайни подружжя*, 50.

⁶ Див. Козанкевич О. *Церква та родинна проблематика, Церква та соціальні проблеми*. Доповіді та документи. Єпархіальний Собор Стрийська Єпархія УГКЦ, Стрий-Моршин 2002, 102-103.

Вінчання, і зрозуміти, «що вони поєднуються у подружжі як охрещені в Христі і у своєму сімейному житті повинні діяти у згоді зі Св. Духом»⁷.

3.2. Безпосереднє приготування до подружжя у вибраних документах Церкви

Безпосереднє приготування — це останній етап підготовки до прийняття Святої Тайни Подружжя. Воно є дуже важливе і тому «повинно відбуватися в останні місяці і тижні, які передують весіллю, щоб згідно з вимогами Церковного Права, передподружній підготовці, надати нового значення, нового змісту і нової форми»⁸.

Нареченим варто готуватися до тайни подружжя приступивши до тайни Сповіді, для гідного її прийняття. Безпосереднє приготування є вінцем катехизації та допомогою для наречених, щоб свідомо пережити тайну подружжя⁹.

Трапляються випадки, коли наречені через певні причини, життєві обставини не пройшли ближчого приготування та все ж виявляють своє бажання укласти шлюб. В такій ситуації парох зобов'язаний подбати, щоб під час декількох зустрічей нареченим було подано основні знання моральних, доктринальних і сакраментальних аспектів тайни подружжя, про які йдеться у ближчому приготуванні, і вже після цього розпочати з ними новий етап — безпосереднє приготування¹⁰.

До справи доподружнього приготування слід підходити в індивідуальний спосіб і при цьому використовувати кожен добру нагоду для того, щоб допомогти нареченим зрозуміти значення того, що звершується у тайні шлюбу, а також, щоб не відштовхувати — з причини відсутності деяких етапів підготовки — тих, які добре налаштовані до віри і до тайни подружжя¹¹.

---

⁷ *Приготування до тайни подружжя*, 53.

⁸ *Familiaris consortio*, 66.

⁹ Див. *Приготування до тайни подружжя*, 53.

¹⁰ Див. Там само, 51.

¹¹ Там само, 51.

Для того, щоб прийняття тайни подружжя було добровільним та відповідальним актом, щоб цей особливий зв'язок мав сильний та тривалий людський й християнський фундамент, великого значення набирає передподружнє катехиза¹². Ця катехиза, як наголошує Кодекс Канонів Східних Церков у каноні 783, § 1, 2⁰, має відбуватися через безпосереднє навчання наречених. Канон зобов'язує душпастирів дбати про підготовку наречених до нового стану – подружжя.

Через етап безпосередньої підготовки, окрім поглиблення розуміння християнської доктрини щодо сім'ї та подружжя, наречені мають дійти до свідомої та активної участі в самій урочистості укладення подружжя, це також включає розуміння дій, жестів та літургійних текстів¹³.

Зрештою, передподружнє приготування приходить до свого логічного завершення – уділення тайни Подружжя, що є вершиною «дороги віри» наречених і початком подружнього життя. Саме тому урочистість уділення тайни не може зводитися лише до традиційних елементів церемонії. Звичайно, в урочистості можуть бути використані культурні звичаї певних народів і племен, але це можливе за умови, що вони будуть виразом зібрання церковної спільноти, яка в тайні подружжя розпізнає присутність Христа Воскреслого, котрий поєднує подружжя з любов'ю Тройці¹⁴.

Було б добре, протягом перших п'яти років сімейного життя залучати молоді подружжя до курсів, організованих саме для них на парафіяльному чи деканальному рівнях¹⁵.

---

¹² Див. *Катехизм Католицької Церкви*, 1632.

¹³ Див. *Приготування до тайни подружжя*, 52.

¹⁴ Див. Там само, 60.

¹⁵ Див. Там само, 74.

3.3. Безпосереднє приготування до подружжя в постановах УГКЦ

Приготування до подружнього життя передусім потрібне для блага самих наречених, християнської спільноти та цілого суспільства і є пастирською необхідністю.

Особливу увагу підчас приготування наречених до подружнього життя потрібно звернути на: навик розуміння і вирішення проблем; полагодження конфліктів; вияв емпатії; навик слухання; навик ведення діалогу; навик налагодження стосунків довіри, поваги, інтимної близькості; навик плекання статевих стосунків; навик саморозкриття і самовираження (власних почуттів, стану, побажань тощо); навик підтримки товариських стосунків; навик приборкання роздратування та гніву; навик плекання стосунків; навик фінансової грамотності; навик адаптації до серйозних змін у житті.

Важливо звернути увагу наречених, що подружня любов - це безкінечна зустріч двох осіб, різних, неповторних і цінних, які себе взаємно пізнають, підтримують, бережуть. Потрібно піклуватися про свої відносини, для чого і потрібні вище згадані навик: добре спілкуватися, проявляти увагу та ніжність, підтримувати одне одного. Але подружжя у своєму розвитку не раз переживає періоди охолодження почуттів, після чого може наново відкритися краса другої особи. Потрібно постійно проявляти любов та зрозуміти, що день шлюбу не є вершиною подружньої любові¹⁶.

Християнське подружжя – це не просто угода, укладена між двома сторонами, в якій кожна очікує на користь для себе, задоволення власних потреб, але є входженням двох осіб в Союз із Богом, в якому очікується здійснення Божого діла єдності через зруйнування стіни егоїзму¹⁷.

Наречених важливо приготувати до майбутнього буденного життя, до того, що чекає щодня у побуті. Тому, що на життєвому шляху трапляється безліч

---

¹⁶ Див. Комісія у справах родини Львівської Архиепархії УГКЦ. *Безпосереднє приготування до святого таїнства подружжя*. Львів 2004, 90.

¹⁷ Див. *Безпосереднє приготування до святого таїнства подружжя*, 123.

різноманітних людей та ситуацій, як вдома так і по-за його межами. Це можуть бути стосунки на місцях праці, знайомства з раніше невідомими особами, приятельські відносини, родинні зв'язки. Особисте спілкування і поведінка по відношенню до оточуючих, має вплив на подружнє щастя. Тому нареченим для себе важливо зрозуміти, якими повинні бути їх ставлення і поведінка з оточуючими людьми¹⁸.

В рамках безпосереднього приготування до подружжя пароху рекомендується провести зустріч з батьками наречених, що є слушною нагодою для реалізації душпастирського завдання Церкви, щодо катехизації дорослих. Попри це також є ще інші важливі причини, які спонукають до такої зустрічі. До прикладу, у випадках, коли Церковний Трибунал розглядає справи, щодо визнання недійсності шлюбу, стає відомим той факт, що однією з поширених причин подружнього краху є втручання батьків у подружнє життя своїх дітей¹⁹.

Участь батьків у житті нового подружжя найперше перш за все полягає у щирій молитві, щоб Бог дарував їм ласку плекати правдиві християнські цінності та взаємовідносини з Богом, щоб Він був завжди присутній в їхньому житті. Де є Бог, там – любов, доброта і милосердя, взаєморозуміння та прощення, мир і спокій. А подруги зі своєї сторони покликані молитися за своїх батьків з вдячності за дар життя²⁰.

У постановах вісімдесят другої сесії Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ, що проходила у Зарваниці, 23-24 травня 2019 року, йдеться про затвердження базової програми курсу безпосереднього приготування до прийняття таїнства Подружжя з наступними темами зустрічей:

1. Проголошення керигми про цінність і багатство Подружжя.
2. Богослов'я Таїнства Подружжя.
3. Психологія подружжя та сім'ї.

---

¹⁸ Див. *Безпосереднє приготування до святого таїнства подружжя*, 144.

¹⁹ Див. Там само, 202.

²⁰ Див. Там само, 229.

4. Біоетичні аспекти подружжя та сім'ї.
5. Дар плідності і відповідальне батьківство.
6. Канонічне та подружнє цивільне право з урахуванням локальних обставин і потреб єпархій та екзархатів Києво-Галицького Верховного Архиєпископства УГКЦ²¹.

Також до прикладу зміст програми безпосереднього приготування до подружнього життя Комісії у справах мирян УГКЦ, яка пропонує 12-15 зустрічей для наречених а також їхніх батьків:

1. Вступна зустріч.
2. Закоханість, любов і мови любові.
3. Психологія нареченства.
4. Дозрілість до подружжя в контексті дозрілості любові.
5. Будова і функціонування статевої системи.
6. Усвідомлення спільної плідності чоловіка та жінки. Методи розпізнавання плідності.
7. Розвиток дитини у лоні матері. Вагітність, пологи, грудне вигодовування.
8. Штучні методи планування сім'ї (контрацептивні та ранньоабортивні засоби).
Аборт. Постабортний синдром. Штучні репродуктивні технології.
9. Почуття, подружній діалог. Прощення.
10. Життя після одруження.

Зустріч з батьками (про позитивний і негативний вплив батьків на життя молодої сім'ї)

11. Духовність в житті подружжя.
12. Наші стосунки з іншими людьми²².

Наприклад у Центрі передподружнього приготування Стрийської єпархії УГКЦ, повний курс триває 3 суботи поспіль, що в сукупності складає 12 годин. Навчальна програма складається із наступних предметів:

---

²¹ Див. *Постанови Вісімдесят другої сесії Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиєпископства УГКЦ* // news.ugcc.ua (19.05.2020)

²² Див. *Форми праці із подружжями в УГКЦ* // laityugcc.org.ua (19.05.2020)

1. Бог і людина.
2. Богослов'я подружжя.
3. Психологія подружжя і сім'ї.
4. Канонічне і цивільне подружнє право.
5. Біоетичні аспекти подружжя та сім'ї.
6. Відповідальне батьківство²³.

Станом на 2020 рік, в УГКЦ, програми безпосереднього приготування до подружжя хоч не є уніфікованими і відбуваються такі зустрічі за планом розпрацьованим єпархією або й парохією, все ж в корені вони мають спільні теми.

3.4. Душпастирська праця у безпосередньому приготуванні до подружжя

Ісус Христос прийшовши на землю започаткував Церкву ставши її першим священиком, та поставив після себе інших душпастирів, для продовження Його спасительної місії. Тому душпастир, зокрема той, якому доручено парохіяльну спільноту вірних перед Богом та перед Церквою має обов'язок і перше завдання бути надійним провідником у житті кожної Божої душі. Парохи служачи вірним турбуються про цілу Божу Церкву, оскільки кожна парохіяльна спільнота, чи то мала, чи то велика, рівноцінно є клітиною, що складає ціле тіло Церкви.

В основі практичного християнства лежить звершення Церквою семи святих Таїнств та прийняття їх кожним вірним. Три з них в особливий спосіб з'єднують людину з Христом, і зветься таїнствами християнського втаємничення. Саме через прийняття Хрещення, Миропомазання та Євхаристії людина стає християнином і перед нею відкриваються двері до прийняття інших таїнств. Тому священик, як добрий пастир своєї спільноти безпосередньо має дбати про належне приготування вірних до прийняття кожного зі святих Таїнств.

---

²³ Див. *Єпархіальний інститут душпастирства подружжя та сім'ї святих Йоакима і Анни* // stryiugcc.org.ua (21.05.2020)

В світлі даної теми варто сказати, що особливої опіки потребує молодь, яка є майбутнім Церкви, адже приймаючи правильні цінності молодь згодом послужить на добро Церкви. Тому від належного приготування наречених залежить якість суспільства, великої церковної спільноти та, зокрема, малої спільноти – подружжя.

Канон 783 §1 Кодексу Канонів Східних Церков вказує душпастирям на їхній обов'язок подбати про належне приготування вірних, які бажають вступити до подружнього життя: «Душпастирі зобов'язанні турбуватись про те, щоб вірні готувались до подружнього стану»²⁴. щоб наречені усвідомили значення християнського подружжя, притаманні йому ознаки єдності та нерозривності, на образ злуки Христа з Церквою і обов'язки подругів щодо себе і щодо їхніх дітей²⁵.

Душпастирі зобов'язані, всіма можливими засобами уникати будь-якої небезпеки неправосильного або незаконного укладення шлюбу, і тому потрібно перед укладенням подружнього союзу встановити, чи немає перешкод для його правосильного та законного укладення²⁶. А також усі вірні, яким відомі перешкоди мають їх виявити до моменту благословення подружжя парохів або ж місцевому Ієрархові²⁷. Тут говориться про дошлюбне слідство, як обов'язок душпастиря перед укладанням тайни подружжя.

Дошлюбне слідство особистого стану наречених насамперед має підтвердити факт вільного стану обох сторін, їх повну добровільність та забезпечити уникнення умисного введення в обман у такій важливій події для майбутнього подружжя. Передшлюбне слідство має на меті висвітлити можливі перешкоди, про які наречені іноді й самі не знають. Саме таке вияснювання сприяє правосильному і законному укладенню подружжя, відповідно до навчання Церкви. Тому наречені своєчасно повідомляють про намір вступу у

---

²⁴ Кодекс Канонів Східних Церков, Проголошений Іваном Павлом II. Львів 1995, Кан. 783.

²⁵ Див. Інструкція застосування літургійних приписів Кодексу Канонів Східних Церков. Львів 1998, 72.

²⁶ Див. Поспішил. Східне Католицьке Церковне Право згідно з Кодексом Канонів Східних Церков. / перекл. з англійської. Львів 1997, 334.

²⁷ Див. Кодекс Канонів Східних Церков, 786.

спільне подружнє життя парохи громади, до якої один з наречених постійно або тимчасово належить. Переважно діє звичай зголошення до пароха нареченої. У випадках, коли наречені бажають, щоб шлюб був уділений іншим душпастирем, не парохом нареченої, тоді парох, до якого зголосилися наречені, повинен звернутися до компетентного пароха або Ієрарха місця про уповноваження його на проведення такого передшлюбного розслідування. Результати канонічного передшлюбного слідства заносяться до протоколу, укладеного Синодом Єпископів Патріаршої Церкви²⁸.

Вести себе слід дуже обережно, для уникнення всякого можливого обману та зокрема випадків двошлюбності. У цьому питанні католицьке подружнє право є особливо обережним, тому що воно не визнає розлучень, і таким чином не подає швидкого ліку у випадку обману одного з подругів іншим²⁹.

У процесі дошлюбного слідства рекомендовано поцікавитись до якої Церкви законно належить особа, керуватися у цьому потрібно не виключно посвідченням про хрещення. Якщо хрещення було уділено проти закону, наприклад, у Церкві матері, замість у Церкві батька-католика, то дитина, згідно з попереднім законом, все ж належатиме до Церкви батька. Якщо такий католик одружується з нехрещеною особою, благословення подружжя, а також диспенза для подружжя від душпастиря, який належить до тієї католицької Церкви, в якій він або вона були хрещені, могла би бути не правосильною³⁰.

В § 2 кан. 785 ККСЦ говориться про небезпеку смерті. У такій ситуації, якщо не має фактів щодо перешкод, відсутні підозри, то достатньо запевнення наречених, що вони охрещені та не мають перешкод³¹. Те саме правило також застосовується у випадках, коли сторони не можуть отримати потрібних доказів через обставини, що від них не залежать, наприклад, політичні біженці. Отже,

---

²⁸ Див. *Прикмети та цілі подружжя. Правно-душпастирський аспект Святої Тайни Подружжя* // godupaugcc.if.ua (22.05.2020)

²⁹ Див. Поспішил. *Східне Католицьке Церковне право згідно з Кодексом Канонів Східних Церков*, 334.

³⁰ Див. Там само, 335.

³¹ Див. *Кодекс Канонів Східних Церков*, 785 §2.

коли є загроза смерті, душпастир може керуватися заявою наречених про те, що вони вільного стану, така заява може бути підтверджена присягою обидвох. Душпастир не може благословити подружжя, якщо хоча б один із наречених раніше був одружений. Власне переконання пароха або переконання наречених є недостатнім при відсутності згоди подружнього трибуналу або дозволу єпископа, що попередній шлюб, наприклад, хоч і правосильний щодо форми, та є неправосильним та недійсним з інших причин³².

Передшлюбне слідство, як правило, не проводиться раніше як за шість місяців до дня шлюбу, з тих міркувань, що можуть відбутися зміни в особистому житті наречених, про які душпастир міг би не дізнатися. Тому важливим етапом в дошлюбному слідстві є встановлення того, чи особа є вільною для одруження³³.

Важливим моментом в такому слідстві є, в рамках проповідей та різних конференцій, наголошувати на співпраці вірних. Тобто, якщо вірним християнам відомо про будь-які перешкоди, то вони зобов'язані виявити їх душпастиреві або місцевому Ієрархові перед укладенням подружжя. Кожен, хто знає про якусь перешкоду, зобов'язаний по совісті, згідно з Божим природним та Церковним законом, виявити це душпастиреві. Лікарі, юристи, подружні дорадники та інші люди, які могли отримати таку інформацію професійно, звільнені від такого обов'язку, зокрема, якщо вони таку інформацію отримали від самих наречених, або якщо цивільні закони забороняють виявлення даної інформації. Також відомості про перешкоди, які священник отримав від каянника у сповіді, ніколи не можуть бути виявленими. У крайньому випадку священник може накласти такий обов'язок виявлення інформації на ту людину, від якої він отримав цю інформацію у сповіді³⁴.

---

³² Див. Поспішил. *Східне Католицьке Церковне право згідно з Кодексом Канонів Східних Церков*, 334.

³³ Див. Там само, 335-336.

³⁴ Див. Там само, 338.

Душпастир, провівши перевірку, повинен невідкладно передати результат у формі засвідченого документа на руки того священослужителя, який вділятиме тайну подружжя³⁵.

Щодо подружніх оповідей загальне право немає окремого канону, який би встановив такий обов'язок. Але вимога канону 784 ККСЦ, щоби Єпископи кожної Церкви свого права, які служать на одній території, прийняли норми відносно дошлюбного слідства може також включати певне правило щодо подружніх оповідей³⁶. Партикулярне право УГКЦ в кан. 105 говорить про три важливі аспекти засобів іспиту наречених перед вінчанням, а саме:

1. факти хрещення та вільного стану наречених, що ґрунтується на безсумнівних аргументах, мають бути документально засвідчені;
2. ствердження відсутності інших канонічних перешкод або заборон для правосильного та дозволеного вінчання, які могли бути виявленими за допомогою оприлюднення оповідей в парафіях постійного або тимчасового місця проживання обох наречених, які слід виголосити по завершенні служіння Божественної Літургії в усі неділі впродовж щонайменше одного місяця перед вінчанням. Оповіді можна оприлюднювати також через розміщення їх на дошці парафіяльних оголошень або через їх опублікування в офіційному парафіяльному друкованому виданні;
3. заповнення компетентним парохом або ним уповноваженим для цього священником Протоколу особистої канонічно-душпастирської бесіди з нареченими³⁷.

Синод УГКЦ подає перелік формулярів заповнення яких є обов'язковим для укладення подружжя, зокрема, серед них є письмовим та обов'язковим повідомлення про виголошення оповідей.

Відносно оповідей, якщо вони були оприлюднені в декількох парафіях то душпастиря, який про це просив, повідомляється про їхній результат коротким

---

³⁵ Див. *Кодекс Канонів Східних Церков*, 787.

³⁶ Див. *Поспішіл. Східне Католицьке Церковне право згідно з Кодексом Канонів Східних Церков*, 338.

³⁷ Див. *Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви*, Спецвипуск «Благовісника Верховного Архієпископа Києво-Галицького Української Греко-Католицької Церкви 2015 року», 2015, Кан. 105.

повідомленням, наприклад: жодних звинувачень не зафіксовано. За відсутності такого повідомлення часто поводяться наступним чином: душпастир, який займається дошлюбним слідством більше не чекає письмового повідомлення розуміючи таку відсутність, як заяву про те, що немає звинувачень про перешкоди³⁸.

«Перешкода – це правова дискваліфікація, встановлена Божим або людським (церковним або державним) правом, яка не дозволяє людині укласти подружжя»³⁹. З огляду на всю серйозність справи не можна легковажити виявленням перешкод. Тому, якщо після належно проведеного душпастирем слідства все ж таки залишається сумнів щодо ймовірності існування перешкоди, то дана справа має бути передана на розгляд до місцевого ієрарха⁴⁰.

Якщо ж перешкод не виявлено та немає сумнівів, що до їх існування, а також встановлено місце постійного або тимчасового проживання наречених, тоді подружжя може отримати законне благословення уділене місцевим ієрархом або ж парохом нареченого, якщо чогось іншого не виправдовує слушна причина, або не вказує партикулярне право.

Щоб наречені могли бути вінчаними у конкретній парохії, то хоча б один із подругів має проживати там постійно, а саме протягом п'яти років, або тимчасово – не менше одного місяця. Якщо ж у наречених є декілька місць постійного проживання, то вони мають можливість вільно вибирати де саме вони бажають отримати благословення.

У випадку, коли наречені бажають, щоб обряд їхнього вінчання пройшов в іншій парохії від місця де їхнім парохом було проведене все приготування, на що вони мають право, то достатньо лише згоди між їхнім власним парохом та парохом або настоятелем бажаної церкви⁴¹.

---

³⁸ Див. Поспішил. *Східне Католицьке Церковне право згідно з Кодексом Канонів Східних Церков*, 339.

³⁹ Там само, 341.

⁴⁰ Див. Там само, 339.

⁴¹ Див. Там само, 410-411.

3.4.1. Мета та завдання парохіяльного священика у передподружній катехизації

Сьогодні спостерігається зростання кількості проголошень недійсності шлюбів Церковним трибуналом, те, що простою мовою називається розлученням. Дуже поширеною ця проблема є серед молодих подружж в перші роки сімейного життя, коли перед кожним з подругів постають нові, не досвідчені раніше відповідальності. Це часто засвідчує про недостатні знання подругів, їхню непідготовленість та незрілість до подружнього життя, тому що на момент укладання Подружнього Союзу, наречені недостатньо усвідомлювали основні його елементи, такі як нерозривність, вірність та святість.

З цього можна зробити висновок, що передподружнє приготування не принесло своїх плодів та було певною формальністю проявленою у декількох зустрічах священика з нареченими з несерйозною поставою останніх до цього. Відповідно мета передподружньої підготовки не було досягнута.

Безпосереднє приготування — це останній етап підготовки до прийняття Святої Тайни Подружжя. Воно є дуже важливе і тому «повинно відбуватися в останні місяці і тижні, які передують весіллю, щоб згідно з вимогами Церковного Права, передподружній підготовці, надати нового значення, нового змісту і нової форми»⁴².

При парохіях передподружня підготовка часто тривала на протязі одного місяця і складалася з декількох зустрічей з нареченими. Парох обирав місце проведення та теми передподружньої науки самостійно, на власний розсуд. З часом ситуація почала змінюватися, та при більших громадах почали засновувались катехитичні осередки, які давали нареченим можливість глибше приготуватись до прийняття святого таїнства Подружжя та сімейного життя.

Зазвичай при великих парохіях наречені перед вінчанням проходять повний курс програми безпосереднього приготування до святого таїнства Подружжя.

---

⁴² *Familiaris consortio*, 66.

Натомість у невеликих та маленьких сільських парохіях душпастирі або проводять короткий курс підготовки до Подружжя, або наречені проходять передподружню катехизацію при іншій ближчій парохії. Це приготування, як зазначалось вище, відбувається перед шлюбом, в яке входить не тільки катехиза подругів, що є важливою у цьому етапі, а також проведення бесід душпастиря з нареченими, під час яких заповнюється передшлюбний протокол і полагоджуються інші необхідності⁴³. Сюди входить особиста інформація про наречених, батьків, а також свідків. Заповнення цього протоколу дає можливість священикові дізнатися про подругів, їхній стан, чи охрещені та миропомазані, чи є практикуючими християнами, чи не мають якихось перешкод до укладення християнського подружжя.

Зрештою, безпосереднє приготування є доброю нагодою для початку тривалої пастирської опіки над подружжям⁴⁴.

3.4.2. Душпастирська опіка над християнським подружжям

Вхід у подружній стан є початком тривалої дороги до святості обох подругів та їхніх дітей, на якій трапляється чимало перешкод. Важким або й неможливим до виконання є передбачити та відвернути усі небезпек, що чатують над молодим подружжям. Але парохіяльний душпастир і тут поставлений на опіку над християнським подружжям. Парохіяльний священик має дбати про те, щоб кожна поручена йому сім'я була живим та дієвим осередком християнства⁴⁵.

Важливо щоб душпастир в світлі опіки над молодим подружжям організовував для них зустрічі, курси для оновлення в пам'яті важливих аспектів побудови сімейної спільноти, так би мовити курси підвищення кваліфікації подругів⁴⁶.

---

⁴³ Див. *Подружжя і Церковне Право*, 10.

⁴⁴ Див. *Приготування до тайни подружжя*, 57.

⁴⁵ Див. Vухакowski J. *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, 173-175.

⁴⁶ Див. Ostrowska K. – Ruś M. (ред.) *Przygotowanie do życia w rodzinie*. Warszawa, 73.

В Апостольському повчанні *Familiaris consortio* папа Іван Павло II наголошує наступне:

Пастирська турбота про належно укладену сім'ю означає на практиці задіяння всіх інстанцій місцевої еkleзіяльної спільноти, щоб допомагати подружній парі відкривати своє нове покликання й післанництво та жити ним. Щоби сім'я ставала дедалі більше справжньою спільнотою любові, необхідно допомогти всім її членам і приготувати їх до відповідальності перед лицем нових проблем, що виникають, до взаємного служіння та активної участі в житті сім'ї⁴⁷.

Молода сім'я є часто піддана різним випробуванням, таким як пристосування одне до одного в побуті, народження і виховання дітей та інше, що випробовує їхню любов і, через взаєморозуміння, зміцнює їхнє подружжя. Тому для сучасної молоді сім'ї особливо важлива та потрібна підтримка вже зміцнених християнських подруж'я, які в такий спосіб долучаються до служіння Церкві.

Така взаємодопомога, зі стараннями священника-душпастиря, створить найуспішніший спосіб душпастирювання, який охопить усю парохію та передасть християнські цінності у кожному сім'ю.⁴⁸ Автор книги «Вступ до богослов'я душпастирства сім'ї» пише, що «Завданням душпастиря є вміти розпізнавати джерело конфліктів і вміти їх оцінювати в світлі євангельської моралі. Душпастир не повинен бути джерелом якогось песимізму, а завжди — апостолом надії»⁴⁹. Душпастирська допомога подружжю полягає в спрямуванні його до реалізацій Божого Слова⁵⁰.

Для того щоб душпастирська праця мала добрі результати у вихованні християнського подружжя, найперше священнику важливо бути компетентним, чітко знати хід своїх дій та добре розуміти ті цінності, які є основоположними для християнського подружжя, щоб якісно нести своє служіння вірним, долучаючись цим до Божого спасительного плану. Про це йдеться в документі Другого Ватиканського Собору *Lumen gentium*: «просвітити і потішити християн

---

⁴⁷ *Familiaris consortio*, 69.

⁴⁸ Див. II Ватиканський Собор. *Presbyterorum ordinis*, 6.

⁴⁹ Вухакowski. *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzi*, 237.

⁵⁰ Див. Lewandowski G. *Modlitwa srodkiem uswiecenia malzenstwa i rodzin*. Warszawa 2002, 12.

і тих людей, які стараються зберегти й розвивати природну гідність подружнього стану і його визначальне таїнственне значення»⁵¹.

Священик покликаний практично втілювати у життя спасительний план Христа, що зокрема стосується і подружжя.

Отже, перед душпастирством сімей поставлена чітка мета – «виконання Церквою спасительного плану Христа в сім'ї і через сім'ю, яка є домашньою Церквою»⁵².

3.5. Християнська сім'я – домашня Церква

За своєю природою подружжя та подружня любов покликані бути плідними, тобто, є спрямовані на народження та виховання нащадків, на творення більшої спільноти – християнської сім'ї – Церкви⁵³. Саме в народженні та вихованні дітей полягає співучасті подружжя в акті Божого творіння — це втілення подружньої любові, її видимі плоди, це постійна співпраця у реалізація Божого задуму, Божої любові, оскільки народження є продовженням створення⁵⁴.

Християнська сім'я, через своє служіння Христу та ближньому, приєднується до спільноти святих, чим уподібнюється до Царства Божого тут на землі⁵⁵. В сучасному світі, що часто є ворожим до християнства, віруючі сім'ї несуть в собі дуже важливе значення, тому що вони є тими живими вогнищами віри. Батьки своїм життям є для дітей першими вчителями, зокрема і віри, це первинна школа християнських цінностей. Через це Другий Ватиканський Собор назвав сім'ю домашньою Церквою⁵⁶.

Первинною домашньою Церквою, острівцем християнського життя серед невіруючих та місцем проголошення Доброї Новини є свята Родина з Назарету: Йосиф, Марія та Ісус Христос. Так Христос забажав народитися і зростати, як

---

⁵¹ *Lumen gentium*, 47.

⁵² Wiesy K. – Krystian W. *Urzeczywistnienie się Kościoła w małżeństwie*, 201-238.

⁵³ Див. *Катехизм Католицької Церкви*, 1652.

⁵⁴ Див. *Familiaris consortio*, 14.

⁵⁵ Див. *Життя у Христі: Моральна катехиза*, 155.

⁵⁶ Див. *Катехизм Католицької Церкви*, 1652.

мале дитя, як людина у справжній родині, чим підносить гідність сім'ї. З того часу Церква Христова є Божою Родиною⁵⁷.

Домашню Церкву починається з двох людей, що люблять одне одного. Чоловік та дружина, що єднаються в таїнстві Подружжя і своїм життям прямують через святість до Христа⁵⁸. В лоні сім'ї батьки власним прикладом свого життя стають для своїх дітей першими вчителями віри та християнських чеснот, допомагаючи дитині віднайти своє покликання⁵⁹. В сім'ї через подячну молитву, прийняття святих таїнств, святість життя, самовідречення і через любов надзвичайним способом здійснюється «хрещальне свячення батька й матері родини, дітей та всіх членів родини»⁶⁰. Саме тому родинний дім є тою першою школою людських чеснот, школою збагачення християнського життя, в якій навчаються великодушного та нескінченного прощення, братньої любові, витривалості у праці, та прослави Бога через спосіб власного життя⁶¹.

Християнська сім'я своїм природнім покликанням в меншому масштабі відображає цілу Церкву⁶². Ця домашня Церква є цеглиною будівлі всієї Христової Церкви, її живою клітиною⁶³.

На християнську сім'ю покладаються чотири відповідні завдання, які через її участь у житті та місії Церкви служать на поширення Царства Божого:

1. творення спільноти осіб,
2. служіння життю,
3. участь у розвитку суспільства,
4. участь у житті й посланництві Церкви⁶⁴.

Християнська сім'я, яку з'єднав Христос у таїнстві Подружжя, має своїм життям наслідувати Його у всіх сферах діяльності її членів та в міжособових взаєминах, беручи таким чином участь у місії Церкви. Тут вимагається, зокрема від батьків, послух віри, тому що лише у світлі віри християнська сім'я відкриває

⁵⁷ Див. *Катехизм Католицької Церкви*, 1655.

⁵⁸ Див. Каледа Г. *Домашня Церковь*. Москва 2000, 6.

⁵⁹ Див. *Lumen gentium*, 11.

⁶⁰ *Катехизм Католицької Церкви*, 1657.

⁶¹ Див. Там само, 1657.

⁶² Див. *Familiaris consortio*, 49.

⁶³ Див. Чапмен Д. *Подружжя любов. Пасторське дослідження і діалог з його прихожанами*. Зборів 1995, 83.

⁶⁴ *Familiaris consortio*, 17.

і з вдячністю приймає гідність, до якої її підніс сам Бог. Бог вчинив подружжя місцем та знаком завіту любові між Ним і людиною⁶⁵. Про це також наголошує Душпастирська Конституція *Gaudium et spes*:

Християнська сім'я, що народжується в подружжі, яке є образом й участю в союзі любові між Христом і Церквою, усім буде унаочнювати живу присутність Спасителя у світі та справжню сутність Церкви: чи то своєю любов'ю великодушну плідність, єдність і вірність подругів, а чи й щирою співпрацею усіх її членів⁶⁶.

Власне, безпосереднє приготування до подружжя дає нареченим особливу можливість поглибити віру прийняту через Хрещення та доповнену через християнське виховання⁶⁷.

Отже, християнська сім'я, як Домашня Церква, є школою любові та життєвого досвіду, духовного зростання і пізнання Слова Божого. Вона повинна стати місцем проповіді Доброї Звістки, школою ознайомлення із богослужіннями, християнськими таїнствами, зокрема Подружжя, а також школою приготування до участі в них. Сім'я і дім — це школа, як для дітей, так і для батьків⁶⁸.

3.6. Істотні ознаки християнського подружжя

В енцикліці «*Casti Connubii*» Папа Пій XI пише, що Христос дарує подружжю, що перебуває в єдності з Ним, надприродну силу, яка є необхідною для виконання місії та власних обов'язків а також вірність, святість і постійність аж до смерті⁶⁹. Про єдність та не розривність, як про істотні ознаки подружжя, йдеться у Кодексі Канонів Східних Церков⁷⁰.

---

⁶⁵ Див. *Familiaris consortio*, 50, 51.

⁶⁶ *Gaudium et spes*, 48.

⁶⁷ Див. *Familiaris consortio*, 51.

⁶⁸ Див. Каледа. *Домашня Церковь*, 49.

⁶⁹ Див. *Які обов'язки накладає Таїнство Шлюбу, і чи може їх невиконання стати виправданням для розлучення?* // *credo.pro* (02.05.2020)

⁷⁰ Див. *Кодекс Канонів Східних Церков*, 776 §3.

3.6.1. Вірність подружжя

Вірність є суттєвою ознакою подружжя загалом та зокрема християнського, тому що обіцяють її у присязі. Чоловік та дружина зобов'язані дотримуватися вірності один одному, яка «полягає у досконалій присутності, всеосяжній відмові від себе на користь іншого і гармонійному ототожненні»⁷¹. Вже з сенсу подружньої любові, у подружжі має бути вірність. Катехизм Католицької Церкви висловлюється про любо так: «Це наслідок взаємного дарування подружжя одне одному. Любов прагне бути постійною»⁷². Подруги мають бути свідомими на момент укладання подружнього союзу, що вони зобов'язуються вірності одне одному на протязі всього життя, аж поки смерть не розлучить їх.

«Безмежна й беззастережна вірність в любові є неможливою без постійної боротьби з одноманітністю, різними недоліками та легковажністю. Любов потрібно зміцнювати завдяки усвідомленню людської слабкості»⁷³. Папа Павло VI у своїй енцикліці *Humanae Vitae* пише:

Хоча вірність чоловіка і жінки іноді є важкою, ніхто не має права стверджувати, що вона є неможливою. Навпаки. У всі часи вона завжди була чимось шляхетним і достойним. Приклади багатьох подружніх пар впродовж століть доводять, що вірність не лише відповідає природі Подружжя, але є джерелом глибокого, тривалого щастя⁷⁴.

Вірність у християнському шлюбі не є лише досягненням чоловіка та жінки. Бо, як говорить Дітріх фон Гільдебранд:

Християнське Подружжя не лише укладене в Бозі, але й обітниця партнерів про взаємну вірність є також даною і Христові. Цей урочистий союз не просто укладається з чоловіком та жінкою; він стосується і Христа, якому вони обоє належать, як члени Його Містичного Тіла⁷⁵.

Подруги мають бути свідомі вагомості укладеного між ними подружнього союзу. Мають бути свідомі того, що конкретно їхній союз також є союзом з

⁷¹ Рая Дж. *Вінчання: Християнське Подружжя*. / перекл. з англійської Маслюх А. Львів 2003; Raya J. *Crowning: The christian marriage*. Alleluia Press 1992, 5.

⁷² *Катехизм Католицької Церкви*, 1646.

⁷³ Рая. *Вінчання: Християнське Подружжя*, 54.

⁷⁴ *Humanae vitae*. 9.

⁷⁵ Фон Гільдебранд Д. *Подружжя – таємниця відданої любові*. Львів 2003, 27.

Богом. «Повне значення вірності у шлюбі може бути зрозумілим тільки в світлі теологічного відображення шлюбу як священної реалії, символом і ефективним позначенням єдності між Христом і Церквою»⁷⁶. «Найглибший мотив подружньої вірності закорінений у вірності Бога Своему Союзи і вірності Христа Своїй Церкві. Через таїнство Подружжя подружжя отримує змогу представляти цю вірність і засвідчувати її»⁷⁷. Тому що «Дар Таїнства є одночасно покликанням і заповіддю для християнських супругів залишитися вірними одне одному назавжди, не зважаючи на різні випробування та труднощі»⁷⁸. Подружня вірність полягає в чистоті стосунків чоловіка та дружини, коли їхній спосіб життя відповідає Божому та природньому закону. Подружня вірність передбачає такі стосунки між чоловіком та дружиною, які є між Христом та Його Церквою⁷⁹. «Це глибоке значення вірності, останній фундамент, на якому збудований нерозривний союз шлюбу. Вірність є одночасно вираженням і здійсненням угоди, укладеної між Богом і людиною»⁸⁰.

Отже, одним із декількох найважливіших аспектів християнського подружжя є збереження вірності подругів одне одному. Подружня вірність береже між подругами чистоту їхньої сім'ї, застерігає її від розпаду, зумовлює взаємну плідну співпрацю між подругами у народженні та вихованні дітей. Подружні пари, які своїм життям свідчать подружню вірність, стають натхненням та хорошим прикладом наслідування для нових подруж'я.

3.6.2. Нерозривність подружжя

Тайна Подружжя — це джерело благодаті. Це джерело найбільш потрібне новоствореній сім'ї; саме з того Подружжя черпає надприродні сили, щоб вірно і стійко виконувати свої завдання. Це тайна, що освячує досмертний зв'язок чоловіка з жінкою. Ще з

---

⁷⁶ Чапмен. *Подружня любов. Пасторське дослідження і діалог з його прихожанами*, 30.

⁷⁷ *Катехизм Католицької Церкви*, 1647.

⁷⁸ *Familiaris consortio*, 20.

⁷⁹ Див. Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI*. Цит. за: Пій XI. Енцикліка *Casti connubii*. 22-23.

⁸⁰ Чапмен. *Подружня любов. Пасторське дослідження і діалог з його прихожанами*, 34.

апостольських часів відомо, що апостоли й перші християни вважали Подружжя Тайною, святим і нерозривним зв'язком⁸¹.

Дійсне християнське подружжя, як зараз так і раніше сприймалося, як постійний зв'язок, якого не можливо розірвати. Тому, складаючи один одному присягу під час Чину Вінчання, молода пара публічно обіцяє вірність, любов та чесність одне одному аж до смерті. Подруги, створюючи нове подружжя, мають бути свідомими того, що це безповоротна дія і, що укладений ними союз є нерозривним. Церква, під час Чину Вінчання, на це чітко вказує нареченим, за посередництвом священника, який промовляє слова Ісуса Христа: «Що Бог з'єднав, чоловік нехай не розлучає»⁸². Саме цими словами Бог створює християнське подружжя нерозривним союзом. Подружжя нерозривність довершується подругами у єднанні в одне тіло. Тоді Подружжя є нерозривним. «Сексуальний вимір у своїй повноті вступає, як вирішальний фактор, в остаточну структуру Тайни. З того бачимо, наскільки серйозно та з повагою ставиться Церква до того, що є тілесним і статевим у шлюбі»⁸³.

Сьогоднішня молодь часто є не готовою та не усвідомленою що до серйозності таїнства Подружжя, вважаючи, що сім'я є суто їхньою справою і якщо їх щось не влаштовує один в одному, то вони можуть в будь-який момент розійтись живучи та зважаючи лише на свої інтереси. Це звичайно не належне ставлення до таїнства, до розуміння сім'ї. Наречені, укладаючи подружжя, мають бути свідомими того, що воно є нерозривне, укладається раз і назавжди. Подружжя — «це Тайна, що освячує досмертний зв'язок чоловіка з жінкою. Ще з апостольських часів відомо, що апостоли й перші християни вважали Подружжя Тайною, святим і нерозривним зв'язком»⁸⁴. Через це «християнське Подружжя завжди вважалось постійним зв'язком якого не можна розв'язати, і все, що сприяло розриву Подружжя, вважалось грішним»⁸⁵.

⁸¹ *Життя у Христі: Моральна катехиза*, 149.

⁸² *Таїнство Подружжя. Навчальний посібник для студентів богословів*. Дрогобич 2013, 22.

⁸³ Обер Ж.-М. *Моральне богослов'я*. / перекл. з італійської о. д-р. М. І. Любачівський. Львів 1997; J.-M. Aubert. *Abrege de la morale catolique*. Paris 1987. перекл. з французької G. Garatto. Milano 1989, 235.

⁸⁴ *Життя у Христі: Моральна катехиза*, 149.

⁸⁵ Поспішл. *Східне Католицьке Церковне право згідно з Кодексом Канонів Східних Церков*, 306.

Союз християнського подружжя – це досмертна єдність чоловіка та дружини, стосунки яких стають вже постійними, нерозривними на всій протяжності життя. Іван Павло II у своєму апостольському повчанні *Familiaris Consortio* навчає, що чоловік та дружина заради взаємодоповнення створенні одне для одного, тобто, з'єднуються для взаємодопомоги одне одному, для полегшення життя одне одному, підтримуючи одне одного у всіх добрих справах, сприяючи розвитку особистості кожного⁸⁶. Для наречених подружжя нерозривність є очевидною у випадку взаємної любові одне до одного, тому навіть сама думка про можливе розлучення чи якісь негаразди є болючою та неприйнятною для них⁸⁷. Отже, на сторожі нерозривності християнського подружжя стоїть велика сила – взаємна любов подругів, що проявляється у даруванні себе одне одному. Нерозривність подружжя в об'єднанні сил батьків сприяє доброму вихованню дітей⁸⁸.

Нерозривність стосунків береже також і гідність подружжя, до якої його підніс Бог, а взаємна діяльність подругів у зміцненні сім'ї, підтримка та піклування одне про одного пригадують, що природою подружнього союзу не є егоїстичне задоволення особистих потреб, а здійснення спільної мети поставленої Христом, Який допомагає подружжю у спільному досягненні дочасних і вічних благ⁸⁹. Діти, сімейне благополуччя, щастя якраз є тими спільними благами здобутими нерозривним подружжям. Про передумови для родинного щастя у пастирському листі пише митрополит Андрей Шептицький:

Нерозривне Подружжя і що лише так поняте Подружжя приносить Обом сторонам поміч і щастя в житті. А щоб та поміч і те щастя було тривким, — а, що важніше, щоб можна було осягнути спільну мету Подружжя: виховання дітей, — то Подружжя повинно бути таким, яким було воно з первісної Божої установи, тобто нерозривним союзом одного мужчини з одною жінкою⁹⁰.

---

⁸⁶ Див. *Familiaris consortio*, 19-20.

⁸⁷ Див. Стімплє Й. *Буквар католицької сім'ї* / перекл. з польської Л Стефанишин. Львів 1996, 17.

⁸⁸ Див. *Casti connubii*. 37.

⁸⁹ Див. Теста Б. *Таинства в Католической Церкви*, 335.

⁹⁰ Шептицький А. *Християнська родина: Пастирський лист до духовенства і вірних Станіславівської єпархії*. Жовква 1900 р. / *Митрополит Андрей Шептицький: Життя та діяльність*. Документи і матеріали, т. 2: Церква і суспільне питання, кн. 1: Пастирське вчення та діяльність. Львів 1998, 22.

Як можна побачити, нерозривність подружнього зв'язку виникає з потреби виховання дітей батьками та здійснення Божого задуму щодо подружжя.

Нерозривність являється також особливим даром Духа, який сходить при здійсненні таїнства: даром нового і таємничого союзу, в основу якого поставлений вже існуючий, єдиний і нерозривний союз між Христом Головою і Його Тілом, між Нареченим і його Нареченою. Таким чином, подружні стосунки реалізують предвічний задум Бога відносно подружнього життя⁹¹. Нерозривний християнський союз подругів несе собою відбиток того єдиного і нерозривного союзу, який існує між Христом і Церквою. І цей союз Христа і Церкви своїм прикладом закликає подругів до ще більшої досконалості в їхньому шлюбі.

3.6.3. Святість подружжя

Через гріхопадіння Адама і Єви, була пошкоджена природа християнської сім'ї, адже гріх вплинув і на цю сферу життєдіяльності людини, звідки з'явилися і полігамія і розлучення та інші прояви деформації подружжя. Але Ісус Христос прийшовши на землю, відновив природу християнського подружжя та повернув людині те втрачене значення і суть християнської сім'ї та подружжя. Христос, жестом своєї присутності на весіллі у Кані Галилейській, відновлює Подружжя. Цим Христос повертає подружжю ту втрачену колись святість до якої молода сім'я має тепер разом прийти.

Бог, Який творить християнське подружжя, включив його «у творчий і спасенний лад. Тому кожне Подружжя має на собі знамення святості, є образом життя Пресвятої Тройці, та знаком примирення Бога з людиною»⁹². Про це нас також навчає Катехизм Католицької Церкви: «Християнська родина — це співпричастя осіб, відбиток та образ співпричастя Отця і Сина у Святому Дусі. Її діяльність у народженні й вихованні дітей є відображенням Божого творення»⁹³. Це робить християнське подружжя місцем освячення кожного нового життя,

---

⁹¹ Див. Теста. *Таїнства в Католицькій Церкві*, 336.

⁹² *Подружжя і Церковне Право*, 73-74.

⁹³ *Катехизм Католицької Церкви*, 2205.

тобто місцем де фактом входження в особливу спільноту людей, під назвою сім'я, освячується кожна дитина. Сім'я є унікальною спільнотою, яка через спільність подружньої пари, взаємне освячення, покликана до місії вихованні дітей⁹⁴.

Спаситель підносить Подружжя до гідності таїнства, даючи подругам силу для досягнення святості сімейним життям, підкріплюючи їх небесною ласкою, чим робить Подружжя образом таїнственного союзу між Ним і Своєю Церквою⁹⁵.

Ця свята Тайна вповні вводить подругів в джерело Божої любови. Людське рішення жити в подружжі наче ангажує Бог, щоб допомагав чоловікові та жінці в реалізації свого покликання, яке Він сам їм дав. Подружжя стається образом надзвичайної єдності між Христом і Церквою. Христос ушляхетнює, підносить подружню любов і впроваджує її в осередок життя Церкви⁹⁶.

І як навчає Душпастирська Конституція *Gaudium et spes*:

Справжня подружня любов підноситься до Божої любови, і кермується та й збагачується спасительною силою Христа й спасительною дією Церкви, щоб подруги успішно прямували до Бога та й мали допомогу й потіху в своєму високому призначенні батька й матері⁹⁷.

Отже, подружня любов є на рівні любові Божої, тому подруги мають бути відкритими на Божі ласки та любов. Живучи так, «Подружжя і впливаюча з нього родина стають основою, життєвою частиною тої Церкви, що її звемо Домашньою Церквою родини»⁹⁸. Любов, яку подруги переймають від Христа міцно об'єднує їх у спільному житті. Переживання подружніх стосунків у Христі, у Його любові, зміцнює таїнственною благодаттю їхні слабкі місця виявлені труднощами. Божі ласки бережуть подружню любов, даючи подругам життєвої стійкості і впевненості.

---

⁹⁴ Див. *Gaudium et spes*, 52.

⁹⁵ Див. Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI*. Цит. за: Лев XII Енцикліка *Arcanum Divinae Sapientiae*, 9.

⁹⁶ *Подружжя і Церковне Право*, 74.

⁹⁷ *Gaudium et spes*, 48.

⁹⁸ *Подружжя і Церковне Право*, 74.

Християнські подруги, які сотворені на Божий образ є об'єднані спільною святістю, мають іти за Христом у радощах та жертвах свого покликання, через свою вірну любов, вони стають свідками того таїнства любові, яке Господь Ісус Христос об'явив світові через свою смерть і воскресіння⁹⁹. Вони мають іти цим шляхом протягом усього їхнього життя. Йдучи цією дорогою, мають постійно зростати в єдності з Христом і тим самим наближуватись до святості, до свого Творця.

Подружжя має бути свідомим того, що воно є покликане до святості відповідно до Божого задуму. Христос наділяє подружжя Своїми дарами та благодаттю протягом життя, для досконалого звершення подружніх обов'язків. Чоловік та дружина зможуть усвідомити природу християнського подружжя, первинний його сенс, коли будуть своїм життям наслідувати Христа. Лише наслідуючи Його подруги досягнуть святості.

Пам'ятаючи хто є Творцем подружжя, молода пара, яка практикує християнство у своєму повсякденному житті має шанобливо і бережно відноситися до свого подружжя, з любові та поваги до свого Творця, носячи у своїх серцях головні заповіді любові:

1. «Люби Господа, Бога твого, всім твоїм серцем, усією твоєю душею, всією твоєю силою і всіма твоїми думками»¹⁰⁰.
2. «Люби ближнього твого, як себе самого»¹⁰¹.

Приготування до подружнього життя, яке бере свій початок ще в далекому дитинстві, має бути якісним з серйозною поставою всіх, хто до нього має причетність, щоб християнське подружжя досягло своїх цілей, одною з яких є святість. Зокрема Церква посідає вагомий роль у передподружньому приготуванні, але це можливо лише за відкритості людини на діяння Церкви, яку мають забезпечити батьки виховуючи до цього своїх дітей.

---

⁹⁹ Див. *Gaudium et spes*, 52.

¹⁰⁰ Синод Української Греко-Католицької Церкви. *Катехизм Української ГрекоКатолицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів 2012, 304.

¹⁰¹ Там само, 304.

Для християн, шлюб - це Таїнство, знак любові Бога до людини, любові Ісуса Христа до Своєї Церкви. Приймаючи Таїнство Шлюбу наречені покликані зростати в єдності з Богом, з Ісусом Христом. У радощах і печалях люблячи один одного не просто силою людської любові, але силою, що виходить від любові Христової: «Як я був полюбив вас, так любіте і ви один одного» (Йо 13:34). Отже, кінцевою метою християнського шлюбу є святість подружжя, що досягається за допомогою пережитих подій спільного подружнього, сімейного життя¹⁰².

---

¹⁰² Див. *Які обов'язки накладає Таїнство Шлюбу, і чи може їх невиконання стати виправданням для розлучення?*

ВИСНОВОК

З дослідження теми передподружнього приготування зроблено такий висновок:

Приготування молоді до подружнього життя є важливим та нелегким процесом, в якому молода людина набирається життєво необхідних знань, які зокрема зосереджені на творенні нової спільноти – християнського подружжя. У процес приготування входять релігійні, педагогічні, психологічні та соціальні знання, вивчення яких є однією з умов доброго результату від приготування. Іншою умовою є серйозне ставлення до передподружнього приготування всіх задіяних до цього осіб.

В період дальшого приготування до подружжя мають сформується характер, самоконтроль, повага до себе та оточення, зокрема виховується повага до протилежної статі. На етапі дальшого приготування кожному покликаному до подружжя дається розуміння того, що людська любов, у світлі Божої любові, займає в християнській етиці головне місце, тому що людське життя, як покликання і як завдання є закликом до любові, яка має джерело і мету в Бозі.

Родинний дім, сім'я мають познайомити дитину з великою спільнотою Церкви, будучи для дитини першою Церквою в цьому сучасному, часто антирелігійному середовищі. Завдяки сім'ї в дитини також формується відчуття приналежності до свого народу. Через спільну рідну мову, культуру та традиції особа ідентифікує себе з певною територією і нацією, все це походить з родинного дому. Передаючи свої традиції та цінності християнська сім'я також дає дитині перші, основні знання про Бога-Творця, навчає перших молитов, а найперше вводить дитину в лоно Церкви через таїнства Хрещення та миропомазання. Батьки мають бути для своєї дитини першими катехитами, стараючись щоб все те, що навколо неї відкривало істини про Бога.

Отже, християнська сім'я є початком релігійного життя дитини.

Школа, як одне із середовищ в якому набирається досвіду юна особа поза сім'єю, великою мірою долучається до формації через силу свого призначення. На школі і відповідно на її вчителів лежить велика відповідальність та поставлене важливе завдання – розвинути і посилити те, що дитина отримала вдома. А в окремих випадках дати дитині ті основи, які вона не змогла отримати вдома з тих чи інших причин. Тому і виникає необхідність ближчого приготування до подружнього життя в освітніх закладах, бо частина родин не здатні забезпечити належне передання цих знань і прийти до мети цього етапу – прищепити християнські цінності, зокрема сімейні.

У наш час, через негативний вплив медіа та пропагування далекого від християнства поведіння особливо потрібне серйозне приготування молоді до подружнього життя. Це приготування, з його позитивними наслідками, є необхідним для добра всього суспільства.

Ближче приготування, подає молодій особі основні відомості, які стосуються подружжя і родини, формуючи в неї, щодо цього, християнський погляд, що дає підставу до співпраці з ласкою Божою в святому Таїнстві Подружжя.

Отже, завданням ближчого приготування є:

1. виховувати молодь у християнській вірі;
2. заохотити до вивчення специфіки подружніх стосунків, відповідального батьківства та супутніх цьому знань;
3. привести до усвідомлення особистої відповідальності за налагодження та розвиток стосунків між чоловіком та дружиною;
4. ознайомити молодих людей з основами виховання дітей;
5. ознайомити з базовими вміннями формування сімейного бюджету, ведення домашнього господарства, розподілу сімейних ролей та відповідальностей.

Душпастирство молоді не можна відривати від сімейного середовища. Цей духовний провід має зміцнити у молоді почуття належності до суспільства та власної сім'ї, та скерувати їхні ідеали на ту сім'ю, яку вони в майбутньому створять.

В результаті, від ближчого приготування очікується чітке розуміння істотних прикмет християнського подружжя: єдності, вірності, нерозривності.

Безпосередня підготовка — це останній етап приготування до прийняття святого Таїнства Подружжя. Він повинен відбуватися в останні місяці і тижні, які передують одруженню, щоб згідно з вимогами Церковного Права, передподружній підготовці, надати нового значення, нового змісту і нової форми.

Безпосереднє приготування до подружжя має привести наречених до усвідомлення фундаментальних сімейних цінностей відкрити їм наступні можливості:

1. краще пізнати один одного;
2. обговорити й обміркувати основні теми, які стосуються природи, сутності подружжя та сімейного життя;
3. ознайомитися й усвідомити роль сім'ї у життєдіяльності держави;
4. осмислити значення духовності в житті людини та подружжя;
5. без поспіху прийняти остаточне рішення щодо укладання шлюбу та створення сім'ї.

Душпастирі зобов'язані, всіма можливими засобами уникати будь-якої небезпеки неправосильного або незаконного укладення шлюбу. Дошлюбне слідство особистого стану наречених насамперед має підтвердити факт вільного стану обох сторін, їх повну добровільність та забезпечити уникнення умисного введення в обман у такій важливій події для майбутнього подружжя. Воно має на меті висвітлити можливі перешкоди, про які наречені іноді й самі не знають. Таке дослідження, як правило, не проводиться раніше як за шість місяців до дня шлюбу, з тих міркувань, що можуть відбутися зміни в особистому житті наречених.

У 105 каноні партикулярного права УГКЦ йдеться про важливі аспекти іспиту наречених перед вінчанням, а саме: документально засвідчені факти хрещення та вільного стану наречених; ствердження відсутності перешкод чи

заборон для їх вінчання; заповнення компетентним парохом або ним уповноваженим священиком Протоколу особистої канонічно-душпастирської бесіди з нареченими.

Безпосереднє приготування, як вже було сказано, відбувається незадовго до шлюбу. В нього входять зустрічі наречених з компетентними спеціалістами команди передподружнього приготування, до яких належать: священик, юрист, психолог, медик. На цьому етапі важливим елементом є особисті зустрічі наречених з парохом, в часі яких складається передшлюбний протокол. В нього вносяться дані про самих наречених, їхніх батьків та свідків. Заповнення протоколу надає парохів важливу інформацію про подругів, їхній поточний подружній стан, чи вдіялися їм таїнства Хрещення та Миропомазання, якщо так, то чи є вони практикуючими християнами, а також встановлюється факт наявності чи відсутності в наречених перешкод для укладення подружжя.

Зрештою, передподружнє приготування приводить наречених до свого логічного завершення та наступного кроку – уділення Таїнства Подружжя, що є початком подружнього життя.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела й основна

II Ватиканський Собор, Декрет про апостолят мирян *Apostolicam actuositatem* // *Документи Другого Ватиканського Собору (1962-1965): конституції, декрети, декларації. Коментарі.* Львів 2014, 227-252.

II Ватиканський Собор, Декрет про служіння і життя пресвітерів *Presbyterorum ordinis* // *Документи Другого Ватиканського Собору (1962-1965): конституції, декрети, декларації. Коментарі.* Львів 2014, 302-333.

II Ватиканський Собор, Догматична конституція про Церкву *Lumen gentium* // *Документи Другого Ватиканського Собору (1962-1965): конституції, декрети, декларації. Коментарі.* Львів 2014, 55-116.

II Ватиканський Собор. Декларація про християнське виховання *Gravissimum educationis* // *Документи Другого Ватиканського Собору (1962-1965): конституції, декрети, декларації. Коментарі.* Львів 2014, 196-207.

Документи Єпархіальних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.) Т. I. Афіша, Львів 2003.

Документи Єпархіальних соборів УГКЦ (2001-2002 рр.) Т. II. Афіша, Львів 2004,

Іван Павло II. Післясинодальне апостольське повчання *Christifideles laici* / Місіонер. Львів 2006.

Іван Павло II. Післясинодальне апостольське повчання *Pastores dabo vobis* / Свічадо. Львів 2018.

Іван Павло II. *Familiaris consortio* // Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI.* Колесо, 2008.

Іван Павло II. *Gratissimam sane* // Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI.* Колесо, 2008.

II Ватиканський собор. Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі *Gaudium et spes* // *Документи Другого Ватиканського Собору (1962-1965): конституції, декрети, декларації. Коментарі.* Львів 2014, 334-417.

Катехизм Католицької Церкви / перекл. з латинської, Жовква 2002.

Кодекс Канонів Східних Церков. Видавництво ОО. Василіан, Львів 1995.

Лев XII. *Arcanum Divinae Sapientiae* // Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI.* Колесо, 2008.

Павел VI. Апостольське обращення *Evangelii nuntiandi.* Рим 1975.

Павло VI. *Humanae vitae* // Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI.* Колесо, 2008.

Папська Рада у справах сім'ї. *Правда про людську статевість* // Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI.* Колесо, 2008.

Папська Рада у справах сім'ї. *Приготування до тайни подружжя* // Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI.* Колесо, 2008.

Папська Рада у справах сім'ї. *Хартія прав сім'ї* // Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI.* Колесо, 2008.

Пій XI. *Casti connubii* // Інститут Родини і Подружнього Життя Українського Католицького Університету. *Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Венедикта XVI.* Колесо, 2008.

Постанови Вісімдесят другої сесії Синоду Єпископів Києво-Галицького Верховного Архiepiscopства УГКЦ. 30 травня 2019 //

Офіційний інформаційний ресурс Української Греко-Католицької Церкви news.ugcc.ua (30.05.2019).

Рішення і постанови Синодів Єпископів УГКЦ 1989 – 1997 рр. Благовісник, Львів 1998.

Святе Письмо Нового та Старого Завіту / перекл. з єврейської, арамейської та грецької Хоменко Іван. Львів 2018.

Франциск. Апостольське післясинодальне повчання *Christus vivit* / Конгрегація Інститутів богосвяченого життя і Товариств апостольського життя. Лорето 2019.

Допоміжна

Bухakowski J. *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin.*, Pelplin 1999.

Lewandowski G. *Modlitwa srodkiem uswiecenia malzenstwa I rodziny*, Warszawa 2002.

Przygotowanie do życia w rodzinie / pod redakcją K.Ostrowska, M.Ruś. Część II, Warszawa.

Wiesy K., Krystian W. *Urzeczywistnienie się Kościoła w małżeństwie*, Warszawa 2002.

Безпосереднє приготування до Святого Таїнства Подружжя. // Комісія у справах родини Львівської Архиепархії УГКЦ. Львів: Духовна вісь, 2004.

Буковинський А. Й. – Фомін Ф. В. *Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя.* Київ 2014.

Ваврик Р. Душпастирство і сучасна сім'я // *Документи єпархіяльних Соборів Української Греко-Католицької Церкви 2001–2002 /* упоряд. митр. прот. М. Димид. т. 1, Львів 2003.

Дітріх фон Гільдебрант. *Подружжя – таємниця відданої любові.* Свічадо, Львів 2003.

Етапи психосоціального розвитку дітей та молоді. Початкова школа (учні 1, 2, 3, 4 класів) // Вчимося жити разом It.multycourse.com.ua (27.05.2020).

Єпархіяльний інститут душпастирства подружжя та сім'ї святих Йоакима і Анни // Стрийська Єпархія УГКЦ stryjugcc.org.ua (21.05.2020)

Інструкція застосування літургійних приписів Кодексу Канонів Східних Церков, Львів 1998.

Каледа Г. *Домашня церков*. Москва 2000.

Католицький щорічник 1999. Київ, Києво-Могилянська Академія, 2002.

Кознакевич О. Церква та родинна проблематика // *Церква і соціальні проблеми: Єпархіяльний Собор Стрийської єпархії УГКЦ. (Стрий — Моршин, 17-20 лютого 2002)*. / упоряд. Н. Груник, М. Кожух, Л. Проців, Львів 2002.

Козовик І. *Християнська етика* (для старших класів), Івано-Франківськ, 2003.

Комісія у справах катехизації при патріаршій курії УГКЦ, *Преображення. Посібник для катехитів, 7-ий клас*. Серія «З нами Бог». Львів 2005.

Комісія у справах катехизації при патріаршій курії УГКЦ. *Обіцянка. Посібник для катехитів, 4-ий клас*. Серія «З нами Бог». Свічадо, Львів 2001.

Комісія у справах Катехизації при Патріаршій Курії. *Життя у Христі: Моральна Катехиза*. УКУ, Львів 2004.

Комісія у справах родини Львівської Архиепархії УГКЦ, *Безпосереднє приготування до святого таїнства подружжя*. Львів 2004.

Мудрий С. *Короткий Коментар Кодексу Канонів Східних Церков*. Івано-Франківська Теологічна Академія, 2002.

Недунгат Д. Т.І. *Путівник по Східному Кодексу. // Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков*. Свічадо, Львів 2008.

Обер Ж.-М. *Моральне богослов'я*. / перекл. з італійської о. д-р. М. І. Любачівський. Львів 1997; Aubert J.-M. *Abrege de la morale catolique*. Paris 1987, / перекл. з французької G. Garatto, Milano 1989.

Патріарша катехитична комісія УГКЦ, Катехитично-педагогічний інститут УКУ. *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи (документи та матеріали)*. Львів 2005.

Поспішіл В. Д. *Східне Католицьке Церковне право згідно з Кодексом Канонів Східних Церков*, видання друге. Львів 2006.

Поспішил В. Д. *Східне Католицьке Церковне Право згідно з Кодексом Канонів Східних Церков*, / перекл. з англійської, Львів 1997; Pospishil V. J. *Eastern Catholic Church Law: According to the Code of Canons of the Eastern Churches*, New York 1993.

Прикмети та цілі подружжя. Правно-душпастирський аспект Святої Тайни Подружжя // Комісія у справах родини Івано-Франківської Архиепархії УГКЦ rodynaugcc.if.ua (22.05.2020)

Рая Дж. *Вінчання: Християнське подружжя*, / перекл з англійської А. Маслюха, Львів 2003; Raya J. *Crowning: The christian marriage*, Alleluia Press 1992.

Синод Української Греко-Католицької Церкви. *Катехизм Української ГрекоКатолицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів 2012.

Стімфле Й. *Буквар католицької сім'ї*. Місіонер, Львів 1996.

Тайнство Подружжя. Навчальний посібник для студентів богословів. Коло, Дрогобич 2013.

Теста. Б. *Таинства в Католической Церкви*, / перекл. з італ. А. Топорова, Р. Говорухо. Москва 2000, Testa B. *I Sacramenti della Chiesa*, Milano 1995.

Управління освіти Львівської обласної державної адміністрації. *Християнська етика* (методичний посібник, 1-11 класи), Львів 1997

Форми праці із подружжями в УГКЦ // Комісія у справах мирян УГКЦ laityugcc.org.ua (19.05.2020)

Церква і соціальні проблеми. // Доповіді та документи. Свічадо, Львів 2002.

Чапмен Д. *Подружжя любов. Пасторське дослідження і діалог з його прихожанами*, Зборів 1995.

Шептицький А. *Християнська родина: Пастирський лист до духовенства і вірних Станіславівської єпархії*. Жовква, 1900 р. // *Митрополит Андрей Шептицький: Життя та діяльність*. Документи і матеріали, т. 2: Церква і суспільне питання, кн. 1: Пастирське вчення та діяльність, Львів 1998.

Які обов'язки накладає Тайнство Шлюбу, і чи може їх невиконання стати виправданням для розлучення? 15 Червня 2012 // Credo credo.pro (02.05.2020).